

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Een Nieuw Ende Vremt Monster Strydende

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1669

Eerste Deel. Het hoofd van het Monster wordt verplet.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71413)

4
ren. 3. Docht my dit boozegde schyft met reden
een Monster te zyn/ om die swil dat den aughter vele
dinghen soo stoutelyck npt-staet als of alle men-
schen cupn-staeken waren/ende niet eenen in de we-
relde en waer die hem kost controlleren / of van
contrary oertuyghen.

Dese ende andere redenen / die ghy in t verbolgh
van dit mijn Tractaet sult kunnen sien/ hebben my
bemeeght om dat booznoemde schyft / een nieuw en-
de vrent Monster te noemen: Een Nieuw, om dat het
nu anderwerf versch npt de Druck-perffe komt:
Een vrent, om dat het soo gantschelyck mismaecht is
van lichaem, ende in maniere van handelen/als ick weet
dat'er op eenighen tyd is te boozschijn ghecomen:
Laet ons dan dit Monster eens gaen ontlitten.

E E R S T E D E E L.

Het hooft van het Monster wordt verplet.

Calvinist: Wat souden die Godt-salighe Out-ba-
ders die onse heylige mysterien soo sozzhbulde-
lyck booz de oogen bande ghene die se niet deelach-
tig en waren plaechten te verberghen/ nu segghen/
indien se de bebotte van de nae-comelinghen tot de
Hostie saegghen?

Catholijck: Laet ons nemen dat den H. Augustinus,
ende Theodoretus dit sagghen (want die twee alleen
hebt ghy hier op dese plaets npt-ghelipt als of sy
namelijck souden berispen de aenbiddinghe en eere
die wy aen dit Godlyck Mysterij bewijzen) wilt gy
mi weten wat dese twee souden segghen? dat ghe
eenen grooten bedziegher zyt; den eersten om dat gy
sijne woorden verhoort/ den tweeden om dat ghe sijne
woorden verkeerdelyck op-neemt: Ghy seght dat
Augustinus lib. 3. de Doct. Christ. Ca. 5. 7. 9. alsoo spreekt:
'T is eene ellendighe ende vleeschelijcke slavernye de letter
te volghen, ende het teecken dat tot onse nuttigheyt inghe-
stelt is voor de sake selve te nemen; om de welke te betee-
kenen het inghestelt is: **Maer waerom hebt ghy ver-
twegghen**

3
smeghen 't ghene Augustinus op de selbe plaetse *cap. 2.*
daer hy voeght/ te weten / dat alle de ghene die het
lichaem ende bloedt des Heeren ontfanghen / aen
het selbe eerbiedigheyt toonen, niet dooz eene vleeschel-
ijche staternijje/ maer liever dooz eene Gheestelij-
ke bruygeyt: dit is uw' eerste bedroch. 2. Seght ghy
dat Theodoretus *Q. 53. in Gen.* ende *Q. 11. in Levit.* al-
soo spreeckt: 'T is eene uysterste dwaesheyt dat men daer
voor kniele, en dat men dat aenbidde datmen op-eet: maer
ghy hebt dese woorden dooz eene boose moerwil-
ligheyt soo opghenomen als of Theodoretus van al-
le dinghen sprack in 't ghemeen / daer hy nochtans
op de eerste plaetse alleenlijck spreeckt in 't besonder
van die beesten de welcke in 't oude Testament van
Godt als supber ende reyn waren berklaert / ende
vande Joden mochten ghe-eten worden/ van 't selbe
spreeckt hy oock op de andere plaetse: Coont my
nu eens de ghelijckenisse die der is tusschen die bee-
sten en tusschen 't ghene wy gheloooben te zyn in het
Alberh. Sacrament des Auaers; tusschen het eten
van die beesten/ ende het eten van 't Lichaem Christi
dat noch verscheurt noch vertet word. Dit is
uw' tweede bedroch.

Calvinist: Indien men sich de autozrept des Hee-
ren Jesu, sprekende inde Schrifstuer / hadt willen
onderwerpen/ ende het exempel der Apostelen / die
in het leste abontmael representeerden de ghemeen-
te/ nabolghen/ wy waren ober lanck eens ghelwoz-
den ober het updraylen van beyde de specien des
broods ende des wyngs.

Catholijck. Ghy dwaelt de Schrifstuer niet ver-
staende: Gaet henen / ende ondersoect de Schrif-
ten soo het behoort; ghy sult vinden by den H. Lu-
cas *Cap. 22.* ende by den H. Paulus *1. Cor. 11.* dat soo
wanneer Christus dit groot Sacrament instelde/
eerst aen sijne Apostelen heeft ghegeben sijn lie-
chaem / en terstont daer-naer heeft geseyt. Doet dat
tot mijne ghedachtenisse: Hier moet ghy bekennen dat
Christus dooz dese woorden de macht aen sijne Apo-
stelen gaf om het H. Sacrament te bedeynen / ghy

8
Ick als hy tot hun seyde *Math. 28 v. 19.* Leert alle volcken ende Doopte in den naem des Vaders &c. de macht gaf om te prediken/ ende den D. Doop te bedienen: Maer niemant en heeft de macht om het D. Sacrament des Nuttaers te bedienen als de ghene die in de plaerse van de Apostelen ghekomen zijn/ dat zijn de Priesters / ofte (om volgens uwe sorte opinte te spreken) de beroepen bedienaers des Godlijcken woorts, ergo de Apostelen wierden dooz dese woorden: Doet dat tot mijne ghedachtenisse, van Christo tot Priesters ghestelt/ dit en gheschiedde maer naer dat se het lichaem Christi alreede ontfanghen hadden / soo en waren sy dan als sy het lichaem ontfinghen/ gheen Priesters / ende alsoo bekenne ick dat se de ghemeente, in 't ontfanghen van 't lichaem representeerden, maer niet alsoo in 't ontfanghen des kelcks / want dan waren sy mer'er daer Priesters / ende representeerden eyghentlijck niet de ghemeente/ maer nameelijck die de welcke hun tot de volcindinghe des werelts in dit ampt souden volghen / dat is / de Priesters: Christus dan gaf zijn lichaem alleen / oen de Apostelen wanneer sy noch geene Priesters en waren/ende oversulcx de ghemeente representeerden/maer den kelck gaf hy aen hun / wanneer hy se dooz dese woorden: Doet dat tot mijne ghedachtenisse, tot Priesters ghestelt hadde / ende oversulcx de Priesters representeerden: Maer upt volghet dat het/ volghens de instellinghe Christi, niet van noode en is den kelck aen de ghemeente te gheben.

Calvinist. Het is seker dat den Heere Jesus als hy den ghezegenden kelck aen sijne Apostelen gaf / seyde: Drinkt alle daer upt *Math. 26. 27.* ende dat sy droncken alle uyt den selven. *Marci. 14. 23.*

Catholijck. 't is seker dat Christus gheseyt heeft: Drinkt alle daer uyt, ende dat se allegaer daer upt ghezoncken hebben / maer hy seyde dat tot sijne Apostelen nu Priesters zijnde / ende sy droncken alle daer upt als Priesters/ waer upt men niet besuypen en kan dat de ghene die gheene Priesters en zijn nootzakelijck den kelck moeten hebben.

Cal.

7
Calvinist: Paulus overghebende aen de Corinthers dat hy banden heere ontfanghen hadde / maectt 1. Cor. 11. 23. &c. tot ses mael toe mentte van eten en drincken, ende met uytghedruchte woorzen bebeelt hy v. 28. Dat den mensch sich beproeve, ende etc alsoo van het broodt, ende drincke vanden drinck-beker.

Catholijck. Wy en ontkennen niet dat het eertijg eene ghewoonte is gheweest te communiceren onder beyde de specien / maer wy loochenen dat het een gebodt zijt geweest: I. Om dat het den H. Paulus onbeschepden ghelaten heeft / want niet teghensstaende dat hy tot ses mael toe spreect van eten en drincken, soo ist nochtans dat hy v. 27. seght: Soo wie dit broodt sal ghe-eten, OFTE den kelck des Heeren sal gedroncken hebben onweerdelijck &c. Met dit woorzen OFTE 't welck twee dinghen van malkanderen scheidt / gheeft hy klaer te kennen dat het gheen gebodt en was alle beyde samen r'ontfanghen. II. Ioan. 6. seght Christus tot dynael toe dat den mensch het eeuwiggh leven kan hebben dooz het eten van 't broodt alleen. v. 50. Die van dit broodt eet en sal niet steruen v. 52. Die van dit broodt eet sal inder eeuwigheydt leuen. 't selve herhaelt hy v. 59. 't is waer dat hy oock tot dynael toe 't selve seght van het eten sijns vleeschs/ende dyncken sijns bloedts te samen/maer schrijbende het eeuwiggh leven toe alleen aen het lichaem of broodt / roont hy ghenoech dat het niet van noode noch gheen gebodt en is / maer onbeschepden den beker te dyncken. III. Act. 2. v. 25. Wort gheseyt dat de Christenen volherdende waren in de brekinghe des broodts. Ende Act. 20. 7. staet'er: Dat de Discipelen by een'ghecomen waren om broodt te breken, 't welck den Dordrechtchen Bijbel selve Num. 16. verstaet van het avontmael des Heeren te houden, maer hier op dese plaetsen wort alleenlijck ghesproken van eten, ende niet van drincken, soo was het dan onder de eerste Christenen soo wel de ghewoonte het avontmael te houden onder eene gedaente als onder beyde te samen/ verholgens was dit leste onbeschepden en gheen gebodt. IV. Dit heeft Christus gheoont met

met de daet selve *Luc. 24. 30. 31. 35.* Daer Christus aen de twee discipelen in Emaus zijn lichaem alleen gaf / ende niet den Kelck.

Maer de Calvinisten segghen dat men hier niet en spreekt van 't H. Sacrament; doch tek reene uyt de eygen woorden vande H. Lucas, contrarij. 1. Seght hy dat Christus het broot nam / dat hy het seggende / dat hy het brack / ende hun uptrepckte. daer hebt ghy alle de Ceremonien die Christus oock in de instellinghe van 't H. Sacrament ghebruyckte. 2. Seght Lucas dat de ooghen van de twee Discipelen daerlijck zijn open-ghedaen / soo moest dit van wat meer wesen als ghemeyn tafel-broodt / want ghelijck den Dordrechtchen Bybel hier selve bekent *Num. 31.* dat de Joden eene ghewoonte hadden in 't begin van hare maeltijden-broodt te breken, 't welck soo ghebacken was dat het bequaemlyck ghebroken kost worden: Was dit eene ghewoonte onder de Joden, hoe kosten dan dese discipelen uyt het breken des broodts Christum kennen in het besonder / ende niet liever dencken dat het eenighen anderen Jode was? soo moest dit broodt / ende het breken des selfs wat besonders ende wat meer hebben als het ghemeyn tafel-broodt van alle de Joden. 3. seyden dese discipelen dat-se Christum ghekent hadden in het breken des broodts: Maer dese selve woorden worden *Acor. 2. 42.* ende *Acor. 20. 7.* ende *1. Cor. 10. 16.* ghebruyckt om uyt te bruycken het nutten van het Lichaem des Heeren / vervolghens / alsoo daer ghene reden en is om contrarij te segghen / worden-se in den selven sin hier mede ghebruyckt.

Oyt al dit hoorgaende blyckt dupdelijck dat Christus aen zijne twee discipelen in Emaus zijn H. Lichaem gaf / ende niet den Kelck / soo heeft hy dan mer'er daet selve gheroont dat het Lichaem alleen sonder den Kelck mochte ghenudt worden.

Wel is waer dat Christus daerlijck / naer dat hy zijn lichaem uptghepckte hadde / verdueren / maer 't is seker dat hy langhet kost blyven / ende soo hy dit niet ghedaen en heeft / soo heeft hy dies te meer willen toonen dat den Kelck niet nootzakelijck is.

Cal.

9
Calvinist. De ghene selve die den Kelck op verbeur-
te van lijf ende ziele aen de ghemeene Chyristenen
outnomen hebben / die en loochenen 't doek niet /
maer hekenen openbaerlyck dat zy goet ghebou-
den heyt by het ghebodt Christi te vernietighen.

Catholijck. Dat is stoutelijck ende onbeschaemde-
lijck gelogen: Want de Catholijke Kercke en heeft
noyt gheleert dat het een ghebodt Christi was vooz
de ghemeene Chyristenen den Kelck te nutten: Dat
Concille selbe / te weten / van Constans Sess. 13. dat gy
hzeught tot uw' noozdeel / oberuyghet u van leugen.
Want 1. Het seght dat het eene dwalinghe is / staen-
de te houden dat het Christen volck MOET het Sacra-
ment der Eucharistie onder beyde de specien van wijn ende
broodt ontfanghen. Is dit niet claer gheseyt dat het
geen Ghebodt is aenghesien dat men 't niet en MOET
doen? 2. seght het voorszeyde Concille dat het Eene
ghewoonte in booztijden was: maect ghy dan geen
onderschept tusschen Een ghebodt, ende tusschen Eene
ghewoonte? Dat het alleen Eene gewoonte was her-
haelt het Concille tot vier of vijf mael toe / daerom
sijt ghy ofte eenen doxbelen valschaert ofte ghy en
berstaet geen Latijn, als gy het Concille soo doet spre-
ken als of het dit nutten onder beyde de ghedaen ten
hiet vooz een Wet Christi, daer het Concille niet an-
ders en seght / als / dat het gene te vozen eene enckele
gewoonte was de Eucharistie onder beyde de specien
r'ontfangen / vervolgens gheen ghebodt / nu tot een
ghedaente alleen / Om dat dit lanck te voren van de H.
Kercke (soo spreekt het Concille) ende van de HH. Va-
ders loflijck inghevoert was, ende langhen tijt onderhouden.
Het Concille dan en seght niet dat het Communitce-
ren onder beyde de specien Een gebodt Christi is / maer
dat dit eene enckele gewoonte gheweest is / ende
dat de Kercke ende de HH. Vaders ober lanck eene
Ghewoonte inghevoert hadden van te communiceren
onder eene ghedaente alleen / ende alsoo dese ghe-
woonte seer langhen tijdt onderhouden gheweest
was / ende loflijck te ghestelt / soo seght het Conci-
lle

Itē niet anders als dat de boozsepde Ghewoonte ghe-
wozden is tot Een Wet te weten Van de Kercke: Maer
wat sullen wy met u maeken als ghy soo stoutelyck
uwe Ghemeente verleydt / ende de Catholijcken be-
steeght met het berkeeren / verbzaepen / verbrulichen/
ende verhozten van de wozden van het Concilie?
Timmers dit blyft dat ghy gheloghen hebt/segghen-
de dat naemelyck de Daders van 't Concilie van
Constans openbaerlyck bekennen dat sy goet gevonden heb-
ben het ghebodt Christi te vernietighen: Nochtans om u
te verschoonen/ ick sal liever dencken dat ghy gheen
Latijn en verstaet.

De wozden van Gelasius die ghy hier neffens stelt
en zyn van gheender ghewicht / want ick loochene
dat desen Gelasius Paus is gheweest: Dit staet u toe
te betoonen: Floerx van toont hier dat ghy een
man zyt.

Al wat ghy daernaer booztbrengt upt den H. Basi-
lius van de oberleberinghen &c. Gaet verve hupten
spooz ende ons pzoopost: Want ick hebbe nu klaer
ghetoont dat men in het ontnemen van den Kelck
aende ghemeente / gheen Ghebodt Christi vernieticht
en heeft/ de wyle daer gheen was / maer alleenlyck
in de plaetse van de bozighe Ghewoonte, eene andere
ghewoonte (ghelyck oock het Concille spreckt) om
bele ende ghewoonticheyden in te behoort heeft
ende alsoo de enckele Ghewoonten niet en verbinden/
soo mogen die loslyck veranderd worden nae de ghe-
legghentheyten ende omstandicheyden der tijden.

Calvinist: Ghenomen 't was soo dat de wozden
Christi: Dit is mijn lichaem. Moesten eyghentlyck ghe-
nomen worden/soo en soude nochtans daer upt niet
volghen dat zyn doot lichaem moet van ons aenge-
beden worden.

Catholijck. Wy dunckt nochtans dat sae ter ooz-
saeke naemelyck vande Godlyke nature met de
welcke het / dooz eenen onverbzekelijcken bandt / is
bereenicht.

Calvinist. Iosephus en Nicodemus en hebben 't niet
van Pilato geypscht / of van 't Krupp asgenomen om
dat

82

dat aen te bidden / maer om 't selve eerlijck te be-
graeven. De heylighe Vrouwen mede en zyn niet
naer het graf ghegaen om dat doode lichaem God-
lijke eere te bewysen / maer om dat nae de Joodsche
ghewoonte te balsamen.

Catholijck. Soo wilt ghy dan segghen dat noch Io-
sephus, noch Nicodemus, noch de **HH.** Vrouwen het
doot lichaem Christi aenbeden en hebben; Weet ghy
nu wel dat de ghene die petrus seght het selve bewysen
moet; Hoe ofte waer uyt sult ghy nu dan dit. uyt
segghen bewysen; mischien om dat het in de schrif-
tuere niet uytgedrupcht staet; maer de Philosophen
sullen u hier op antwoorden dat een argument *à ne-
gatione* niet en bestaet; Doch / nu soude ick gheerne
weten wie u gheleert heeft dat het Lichaem Christi,
(indien de woorden vande consecratie eyghentlijck
moeten genomen geworpen) in het **H.** Sacrament/
Doodt, ende niet levendigh is?

Calvinist: Het Lichaem Christi en moet op gheene
andere wyse in 't **H.** Sacrament aenghemerckt wor-
den als ghekruyst ende ghestorven voer onse son-
den.

Catholijck: Wel hoe? Siet ghy dan niet dat het een
heel ander dinghen is te vraghen hoe het Lichaem
Christi moet Aenghemerckt worden / ende wat anders
hoe het daer mer'et daet is?

Calvinist: Christus seght: dat is mijn Lichaem dat voor
u ghebroken wort **1. Cor. 11. 24.** Iae soo ghebroken dat
het zyn bloedt verlozen heeft / want van den Kelck
seft hy: Dit is mijn bloedt dat voor u vergoten wort. **Luc.**
22. 20.

Catholijck: Maer dat Lichaem en is niet altydt
doot ghebleven / ghelijck ghy wel weet / ende naer
zijne verrijzenisse en can het niet meer sterben. **Rom. 6.**
9. Indien dan de woorden Christi, ghelijck ghy hier
supponeert / eyghentlijck moeten verstaen worden /
soo en can het Lichaem in 't **H.** Sacrament niet an-
ders wesen dan ghelijck het inder daet is / ende an-
ders niet zyn en can / dat is / Levendigh: Genomen
van Iosephus, Nicodemus, ende de **HH.** Vrouwen en
hadden

hadden het doode Lichaem Christi niet aenghebeden/
hoe volght hier dat men 't in 't H. Sacrament niet
aenbidde en moet / aengheven dat het daer / in dien
de woorden Christi eghentlick moeten ghenomen
worden / niet anders als Levendigh wesen en can :

Calvinist : Dit H. Sacrament is van Christo inghe-
selt tot ghedachtenisse van zijne doot / als Paulus
seghe 1. Cor. 11. 26.

Catholijck ; niemant en loochent dat : Maer daer
is groot verschil tusschen 't ontfangen van 't H. Sa-
crament / ende tusschen de ghedachtenisse die men
daer houden moet : Hier is nu alleen de vraghe wat
men daer ontfanght / ende niet waer van dat men
ghedachtenisse houet : Want men can het Levendigh
Lichaem Christi wel ontfangen / ende nochtans wel
indachtigh zyn hoe dat lichaem aen 't kruys ghe-
sozzen is.

Calvinist : Alle de H. Out-Vaders hebben dit H.
Sacrament op gheene andere wyse mede aenghe-
merckt als vooz een H. Teeken van het doode ende
gheslachte Lichaem Christi.

Catholijck. Hier zyn dyp leughens met eenen slaghe:
De eerste is / dat Alle de Out-Vaders dit hebben ghe-
daen : De tweede dat Alle dit H. Sacrament op geene
andere wyse aenghemerckt hebben als vooz Een H. Tee-
ken : De derde is / dat se Alle ghehouden hebben dat
het niet anders en was als een H. Teeken van
't doode Lichaem Christi. Hoe vele H. Out-Vaders
hebt ghy wel ren besten om dit te bewyzen ?

Calvinist : Twee ofre dyp plaetsen van den Out-Va-
der Chrysostramus sullen teghenwoordigh ghenoech
zyn.

Catholijck. Wel ick meynde dat Alle de Out-Va-
ders dit seiden / ende comt ghy hier met eenen alleen
woort / ick docht wel dat ghy te vozen te wyte ghe-
gaep ende te sijf gheslachtecht hadt. Niet te min
laet ons eens hoorzen wat Chrysostramus seght.

Calvinist : Hier : seyt hy / leydt de gheslachte Christus.
Hom. de Iuda. Wederom / wat doet ghy ô mensch ? ghy
sweirt, ende op die H. Tafel daer Christus doot ofre ghe-
sacht

slacht leydt, daer doodt ghy uwen Broeder *Hom 15. ad Popul.*
Wederom: Hier leydt onsen Heere Iesus Christus gheslachte-
ter Hom. 14. in Epist. ad Hebr.

Catholijck. Ick hen verwondert hoe ghy niet beschaemt zijt gheweest dese plaetsen van Chrysofomus voort te brengen. De eerste en heb ick niet kunnen binden, doch daer en is gheene swarigheyt/de wijle sy ober-een-komt in woorden met d'andere. De tweede hebt ghy verzaept: Want Chrysofomus seght: Ghy sweirt op die H. tafel, ende daer Christus gheslachtet leydt, daer doodt ghy uwen broeder. Het misghaeghe u mischten dat de Christenen van dien tijt den Altaer ofte H. tafel in soo eene weerdigheyt hielen dat se ghewoon waren daer op te swelken. Doch dit oock overghesien: Als ghy wilt weren wat Chrysofomus hier doot gheslachtet verstaet. Voort hoe hy spreekt in die Homilie die ghy self hier de leste voorgestelt hebt: Als seyt hy/onfen Heere Iesus Christus voorghestelt wordt ghedoodt ende gheslachtet, als hy hier teghenwoordigh is die sit aen de rechte handt des Vaders. Wat dunct u daer van? Seght my eens: Die aen de rechte handt des Vaders sit / is hy doodt ofte levendigh? huyren twiffel levendigh: Dien selven / seght Chrysofomus, sprekende van 't H. Sacrament ofte van den Altaer / is daer teghenwoordigh, so seght hy van dat hy daer levendigh is: verbodgens als hy te voren seyde dat hy voorgestelt worde, ghedoodt ende gheslachtet, hy spreekt van de ghedachtenisse des doots Christi die men moet houden / ende niet van 't ghene in 't H. Sacrament mer'er daer is / want dat seyt hy daer-naer / te wesen / den levenden Christus: Waer blijven nu alle de Out-vaders die het H. Sacrament op gheene andere wijse aengemercht hebben als voort een H. teeken? Chrysofomus selveden eenighen die ghy voort-bringht uyt Alle, overtuigt u van valscheyt.

Calvinist: Om het Sacrament na Christi instellinghe wel te houden moet sijn bloet apart ende in 't besonder ghedzoncken worden / om dat hy het bloet wils aenghemercht hebben/niet als ghesoren in fe-
 ae

de aeters / maer uptghestoort hoort onse sonden. De ghene dan die dit H. Sacrament onder de specie des broodts alleen ontfanghen / die en houden de ghedachtenisse niet van de uptstortinghe van 't bloedt des Heeren / de wijle sy upt den kelck / die het Sacrament daer van is / niet en drincken.

Catholijck. Dit zijn monsters van consequentten / want wie hoort de daghen zyns lebens dat eenen mensch gheene ghedachtenisse en kan houden van bloedt dat te voren uptghestoort is / alhoewel dat het mer'et daer niet uptghestoort wordt / oste ghedroncken ?

Calvinist. Den Paus Gelasius seght / dat het grobe kerck-rooverij is de ghemeente den kelck te ontnemen / of die twee H. teekenen die den Heere selve samen ghevoeght heeft van den anderen te scheiden.

Catholijck. Dat ghe my niet deses Gelasius niet meer te booschijn en komt ten sy dat ghe te voren met bondighe argumenten bethoont hebt / dat het een Paus sy gheweest. Nu loochene ick dat Christus de twee ghedaenten soo nootzakelijck herft willen samen ghevoeght hebben / dat se / boort soo veel de ghemeene Christenen raecht / van malkanderen niet en mochten ghescheyden worden / ghelijck als klaerlijck blyckt upt het ghene ick boven betwefen hebbe.

Calvinist: Christus seght *Ioan. 6. 53.* Voorwaer, voorwaer segge ick ul. ten sy dat gh'het vleesch van den sone des menschen eet, ende sijn bloedt drinkt, soo en hebt ghy geen leven in u selven.

Catholijck: Ick hebbe u boven gheseyt ende ghe-toont dat Christus in dat selve Capittel de salighepde belooft op het nutten van 't broodt alleen / of toont my dat uwe Schyftuer-plaerse meer moet verklaren de mijne / als wijne de uwe.

De ghene ghy dareljck daer-naer seght en zijn niet anders als gupthelren over de welke ghy u niet sonder reden beschaemt / de wijle ghy onse Kercke darselijck beschuldicht als of dit eene van haere boort

hoornaemste redenen waer / om den kelck te ontne-
men / die ghy daer ploselijck neer stelt.

Calvinist. **Streckt dit den Heere Christus en sijn H.
Religie niet tot schande dat hy ghebiedt sijn bloedt
te dinccken / ende met eenen dobbelen voorwaer, de
berachters van sijn bebel dzeppgh met de eeuwighe
doodt?**

Catholijck. **Ghy houtwt kasteelen in de lucht sons-
der fondament ende grondt: Want 't is ontwaer-
achtigh / ghelijck ick hier bozen bewesen hebbe/
dat het opt een gebodt Christi gheweest zy den kelck
aen de ghemeente te gheben. Christus selve Luc. 24.
ende de eerste Christenen Act. 2. ende Act. 20. heb-
ben met hun exempel ende met de daet contrary ge-
toont.**

Calvinist. **Wat nootfaecht / bidde ick u / die woord-
den / Dit is mijn lichaem in dien sin te nemen / als de
Roomsche Kercke de selve nu wilt verstaen hebben?
en waerom niet ghelijck de gaurche Catholijcke
Kercke by de dnyfent jaren lanck eenpaerlijck de
selve heeft ghenomen / ende nebens de Scherfot-
meerde Christenen / alle de andere Christene ker-
cken / die buyten de Roomsche ghemeenschap sijn / de
selve op dese ure noch verstaen / te weten / Dit is mijn
lichaem, dat is te segghen / een teecken des lichaems.**

Catholijck. **Dat ghy uwen kost moest winnen met
liegen / ghy wiert buyten twyffel schat rijck: Want
hier gaet gy soo dapper aen dat ick selve beschaemt
ben. Doemt my alle de Christene kercken / behalven
de uwe / ende die upt de uwe ghesproten sijn / als
sijn Arminianen, Quakers, Puritanen, ende soodantghe/
de welcke gheleert hebben ofte noch leeren dat die
woorden / Dit is mijn lichaem, niet anders te segghen
en sijn / als / Dit is een teecken mijns lichaems. **Wat
kerck wilt ghy hebben? Die van de Hussiten? Dese
en heeft selfs niet eens ghebrosmt van soo eenen sin
de woorden Christi aen te placken ghelijck ghy-
den ghedaen hebt / dat sult ghy konnen sien vooz de
oogh by Aeneas Sylvius Hist. Bohem. cap. 35. ende by Tur-
recremata lib. 4. Summa de Eccles. sub finem. **Wilt ghy dan
de******

de

de Lutheranen hebben? Ghy / ende de heele werelde
weet wel hoe vinnigh datse teghen de opstie bande
Calvinisten zijn upgheballen / houdende staen dat het
lichaem Christi wesentlijck is / in, of onder, of met, of
ontrent het broodt: Wie wilt ghy van hebben: de
Grieken, of de Cophten, of de Maroniten, of de Georgi-
anen, of de Jacobiten, of de Nestorianen, of de Abyssinen,
ende soodantghe verscheyden Christenen meer die
dooz den Oosten verheydt zijn? Ghy en sult niet een
binden van alle / die niet en hout / ten minsten / dat
het lichaem Christi wesentlijck is in 't H. Sacra-
ment / dat konnen die namelijck wesen die te Jerusa-
lem zijn gheweest / alwaer elke soorte van dese
Christenen in de kercke van 't H. Krups haeren be-
sonderen Antaer en sacrificie hebben. Ander voe-
ghen dat ick niet bedencken en kan hoe ghy op 't
papier hebt durven stellen dat alle de Christene Kercken
die buyten de Roomsche ghemenschap zijn, die woorden
die is mijn lichaem op dese ure noch verstaen, ghelijck de
ghereformeerde: **Du siet ghe immers soo klaer als
den middagh / ten zy dat ghe blinder zijt als eenen
mol / dat ghe hier wederom gheloghen hebt.**

Calvinist: Tertullianus *lib. 3. Cap. 19. & lib. 4. cap. 4.*
adversus Marcion. Leght die woorden Christi upt / de
figure van mijn lichaem, ende den H. Ephrem *lib. de nat.*
Dei. Aenmerckt neerstelijck, seyt hy / hoe den Heere Jesus
het broot in sijne handen nam, ende dat zeghende, en brack,
tot een figure van sijn onbevleekt lichaem, ende hoe hy den
kelck heylighde tot een figure van sijn costelijck Bloedt, en-
de de selve aen sijne discipelen gaf. Indien het op een
stemmen aen quam de ghereformeerde souden buy-
ten twijffel winnen: Want de outste ende de meeste
zijn sonder teghen-spreken van haer gheboelen in
dit stuck gheweest.

Catholijck. **Dit is wederom lustigh op de slyp-
ghespeelt / want selfs die twee vaderz die ghy hier
voorstelt en zijn van uw' gheboelen niet: Dese va-
derz en segghen niet dat het alleen een figure is /
noch dat het broot in de Eucharistie een figure des
lichaems is: Want wat Tertullianus aengaet / die
spreekt**

spreekt van het broodt daer Ieremias *cap. 21.* van handelt ghelijck klaer blijkt uit sijne eygen woorden/ alsoo hy oock de plaetse van Ieremias voorszelt: van dat broodt seght hy dat het eene figure des lichaems Christi was/ niet van het broodt dat Christus nam ende brack ende zeghende / ghelijck alle ghesont verstant sal moeten vonnissen die dat heel Capituel van Tertullianus maer leest.

Wengaende den H. Ephrem, die gheeft in dat selve Capituel sijn gheboelen genoeghsaem te kennen als hy daer-naer seght: Hy heeft ons ghegheven sijn Heyligh ende onbevleekt lichaem op dat wy het selve altijt eten: 2. 'T is een groot mirakel Enghels te sien aerdsche spijsen eten met den Patriarch Abraham: Maer dit gaet inder waerheyt alle verwonderinghe te boven, alle verstant, ende alle redeninghen, 't ghene ons den eenighen Sone Godts Christus onsen Salighmaker ghedaen heeft, want hy heeft aen ons lichamelijke menschen sijn lichaem ende sijn bloedt te eten ende te drincken gegeven. Die Heyligh, eerweerdige, ende vreeselijcke mysterien gaen alle de crachten vā mijn verstant verre te boven. Hier spreekt den H. Ephrem vyz van wat anders als van eene figure des lichaems / want wat mirakel is 'er in een broodt dat Christum verbeeldt? wat is 'er dat alle verwonderinghe / verstant / ende redeninghen te boven gaet? Laet het ons dan alle beyde nemen 't ghene dat Ephrem seght / te weten / ende dat het H. Sacrament eene figure des lichaems is / ende dat samen het wesentlijck lichaem Christi niet sonder groot mirakel ende onbegrijpelijckheyt van ons verstant daer tegenwoordigh is / wy hebben pzeet in sijne leersinghe het eygen ende opzecht gheboelen van de H. Roomsche Catholijcke Kercke. Waer't saken dat ghy nu dese leste spreken van Ephrem hy de voorgaende geborght hadt / ghy en sout de menschen niet bedzoghē hebben. Gaet dan vyz henen met u' broodt dat ghy seght eene figure des lichaems te zyn / leert van desen H. Wader hoe verre dat ghy afgheweken zijt vanden waren sin vande Schrifture / ende en roept niet meer op een ander tijt dat alle de outke ende meeste Vaders

ders sonder teghen-spreken in 't stuck vande Eucharistie van uw' ghevoelen sijn, ofte andersins wy souden-se u allegaer / tot een toe / doen op het berdt hzengen.

Al wat ghy boozders praet op de bier-en twintigh volgende zijden en racken niet een hayt onse materie / want en sijn niet anders als praetsens in 't wille. Ad rem dan.

Calvinist. Als ick de Roomische Catholijken vzaege wat zy verstaen dooz dat woordeken / DIT? Sy sijn soo verscheyden van opinien onder malkander om 't boozseyde woorz te verclaren dat-se rechte bouwers van Babel sijn/welckers spracken de heere heeft in zynen toorn verweret.

Catholijck. De sake selve eenpaerlijck vast houden/maer disputeren ober de Maniere alleen / en maecht eygentlijck gheene verweringe van spracken/maer eene lofsijke offeninghe van werenschap. Teest eens uwe eyghen Auteurs / ende siet of-se precis over-een comen in het uytlegghen van het mysterie der Alderh. Dypuldigheyt/al-hoe wel sy nochtans hier in ober-een-comen dat'er een Godlijck Wesen is bestaende in dzy verscheyden persoonen: Alsoo houden alle de Catholijke Doctoren dat Christi Lichaem wesentlijck is in 't Alderh. Sacrament / al hoe-wel sy hier en daer disputeren ober een woorz / ofte maniere hoe het daer is.

Het meeste deel / ende ick niet haer / houden / dat het woordeken DIT, wanneer Christus de volghende woorzen noch niet gesproken en hadde / niet met allen beteeckende in het besonder / hebbende alleen zijne beteeckeninghe in 't ghemeen tot alderijdt dat de heele ppositie uytgesproken was.

Calvinist. Dese woordekens DIT, DAT, en dierghelijke *Relativa pronomina* hebben soo wel haere eygene beteeckenisse / als de naemen ende persoonen in welckers plaatsen sy ghebruickt worden.

Catholijck. Dat ist dat ick segghe/dat dese woordekens DIT ende DAT haere eyghen beteeckenisse hebben / maer dat-se nootsackelijck in alle ppositien tot het sekens in het besonder moeten gherefereert worden/

worden / dat loechene sck.

Calvinist. Die niet eenemacl blint en is can niet een hals ooghe wel sien dat alle die verscheyden uytlegginghen uyt den text niet en bloeyen / maer slechts ghesacht / verfiert / ende buyten ghehaelt zijn om de transsubstantatie alleenlyck staende te houden.

Catholijck. Hy moet gantschelijck blint zyn die niet en siet dat een woordekē / naemelijck in propositien booz de welke niet gemaect wort / ende van de gheleerde *Practica* worden genoemt / zijne eygen beteeke ninge wel can hebben al-hoe-wel het daerom op de selven stont als het uytgesproken wort gheene andere sache en beteecken: By exempel als Godt in 't beginsel des werelts het Licht ende het Firmament schiet / hy seide eerst Fiat, dat ghemaect worde, dat woordeken Fiat, hadde buyten twijffel zijne eygen beteeckeninge / maer en hadde booz alsdan noch geene relatie tot het Firmament ofte Licht, tot alder tijdt dat dese twee woorden oock waeren uytgesproken / ende alsdan had 'er saemen met de volghende woorden zyn kracht om niet te maeken van niet. Van ghelijken als Christus uytspack het woordeken DIT, het hadde wel sijne eygen beteeckeninge maer niet boozder / tot dat alle de volghende woorden / te weten / Is mijn Lichaem, uytgesproken waren / ende dat hadde de heele propositie haer kracht om het broodt te veranderen in 't Lichaem Christi.

Wat ghy aen uwt volcken wilt wijs-maeken dat alle die verscheyden uytlegginghen verfiert zijn alleenlyck om de transsubstantatie vast te houden / dat en is niet waer / want de transsubstantatie staet vast in haer selben sonder alle die uytleggingen van het woordeken DIT.

Calvinist: Dit woordeken can alleen ghepast worden op 't Broodt, als of de Heere hadde gheseyt: Die broodt is mijn Lichaem.

Catholijck. Ick en hoor niet dat Christus seght: Die broodt is mijn Lichaem, maer dit is mijn Lichaem, waerom boeght ghy hier by dit woordeken Broodt.

Calvinist: Dit bloeyt uyt de gantsche beductie van den

den Text; Want wat nam de Heere in zijne handen
als hy dit H. Sacrament zijns Lichaems instelde?
't was / sonder eenigh teghen spreken / Broodt. Waer
over danckte? of wat seghende hy? dat selve Broodt.
Wat bzack hy dat ghesegghende Broodt dat hy in zijne
handen hadde. Wat langhde hy zijne discipelen? Dat
selve Broodt. Waer van sprack hy als hy tot haer sey-
de / Nemt ende eet? Van het selve ghesegghende Broodt
dat hy haer omdeelde. Wat volght daer op in den
Text? Dit is mijn Lichaem. Wie can nu het eerste woor-
den van dese spreuke / DIT, dat het selve met de
voorzgaende bint / anders als van dat selve Broodt
verstaen / dat de Heere in zijne handen nam / se-
ghende / bzack / ende omdeelde / segghende / Neemt
ende eet?

Catholijck. Ick sal u oock eene bzaeghe bzaeghen:
Wat was het 't ghene Moyses Exodi 4. 2. in de handt
hadde als Godt tot hem sprack? 't was eene Roede:
Wat was het / 't ghene hy upt zijne handen wierp?
't was eene Roede? Wat was het als het nu op de
Aerde gevallen was? 't was een Serpent: Noch eens.
Wat was het als het Moyses batte hy den steert? 't
was een Serpent; Wat was 't als Moyses zijn handt
uptstach? 't was een Serpent; Wat was het als het
Moyles nu vast hadde? 't was eene Roede. Siet ghy
nu wel dat uwe consequentie niet een stercken en
deught: Want ick bekenne dat het Broodt was 't ge-
ne Christus nam in zijne handen / 't was Broodt dat hy
bzack / 't was Broodt dat hy seghende / ergo 't was
Broodt dat hy omdeelde seggende dese woorden: Dit is
mijn Lichaem, *nego consequentiam*: Want indien men de
Scheiftneer moeten ghelooben als-se seght dat de
Roede die Moyses in d'handt hadde ende wierp op de
Aerde / veranderde in een serpent / waerom en sullen
wy aen Christo niet gelooben / seggende / niet / Dit Broodt
is mijn Lichaem, maer / Dit is mijn Lichaem, dat het
Broodt in zijn Lichaem verandert was?

Daer-en-boven leest den Text wel / ghy sult be-
binden dat Christus het Broodt nam / bzack / ende seggen-
de / maer ghy en sult niet binden dat hy Broodt gaf
ACH

sen zijne discipelen: want de Schrijftuere en seght niet / noch in den Griexschen / noch in den Latijnschen, noch in eenighen anderen text: Ende gaf het, maer alleen / Ende gaf, sonder daer by te boegen dat woordcken / HET, omdat men claer soude sien dat het Geven ende Omdeelen niet en sagh op het Broodt, maer alleen op 't gene Christus voor ofte in het Omdeelen septe / dat is alleen op zijn Lichaem.

Calvinist. Het gene de Heere seght zijn Lichaem te zijn / noemt den Apostel tot bypmael / Broodt: Soo dickwils als ghy dit Broodt sult eten; Soo wie ontweerdelyck dit Broodt eet; den mensche beproebe zijn selven eer by van het Broodt eet: welke wysen van spreken ontwedersprekelyck bewysen dat den Heere van het Broodt heeft gheseyt / Dit is mijn Lichaem.

Catholijck: Maer ghy goede man als ghe zijt / ghy neemt het dringacns geweldigh hoogh; want al wat ghy secht seght / is sonder teghen spreken, of onwedersprekelyck, en daer-en-tusschen daer en comt nuyt utven mout niet een woordt dat eenigen schijn van bestandighheyt heeft. Ten can niet slechter zijn als 't gene gy hier wederom stelt op het papier. Ick bekenne dat het den Apostel 1. Cor. 11. tot bypmael toe Broodt noemt / maer hy noemt het oock tot bypmael toe Lichaem; nu zijn wy gelijk; waerom moet ick dan meer ghelooven dat het oprechtelijck Broodt is / ende niet liever dat het oprechtelijck ende wesentelijck het Lichaem des Heeren is: Neemt het dan alle beyde te saemen / ende siet of ghy niet Luthersch en sult moeten worden / of liever Roomsch Catholijck: Want noch den H. Matthæus, noch Marcus, noch Lucas, als se dese woorden Christi, Dit is mijn Lichaem verhaelt hadden / en hebben niet een woort meer ghesproken van Broodt. Ten anderen wie heeft u gheseyt dat den Apostel Paulus nootsackelijck spreekt van wesentelijck ofte naruerlijck Broodt, aengesien dat de Schrijftuere / nae de Hebreuwische maniere van spreken / op menighe plaatsen dooz Broodt, Spijse verstaet: Siet Gen. 31. 54. ende 37. 25. ende 1. Reg. 20. 24. ende 2. Reg. 9.

7. 4. Reg. 4. 42. Luc. 14. 1. &c. Doont wy nu eens dat Paulus, naemelijck use de consecratie spreect van Natuerlijck Broodt, ende niet Itebet en seght ghelijck Ioan. 6. dat het Lichaem Christi waerlijck Spijle is. Nu siet ghy wel dat ghe gheschreent wt hebt teghen den wint als ghy soo diekwits herhaelt: Dit sijn bewysen onwedersprekelyck, sonder teghenspreken, ofte wat valt'er nu teghen te segghen dat slechts eenighen schijn heeft &c.?

Calvinist. Indien yemant bracht hoe het Griex woordeken *τρο*, in 't Latijn DIT, met het woort *αρος*, Broodt, dat van een ander geslacht in den gront-text is/can ober-een-comen/ wy sullen hem die swaerigheyt die seer cleyn is/ende nochtang de voornaemste van allen is / oplossen.

Catholijck. Die swaerigheyt en is soo cleyn niet als ghy wel booz gheeft; want / gelijck dese woorden in 't Duytsch: Den water / Het locht / Den Vrouwen / Het venster / ende soo boozig niet conen saemen gebonden ende geboeght worden sonder ene groote fantie te doen in onse tale / alsoo en conen van ghelijcken dese twee woorden in 't Griex *τρο αρος* in geender manieren saemen geboeght worden sonder aen de Grieksehe tale te coyt te doen. Over sulcx als Christus, volgens den gront-text / seide dit woordeken *τρο* of DIT, hy en cast dat gheensins segghen van 't Broodt.

Calvinist. Soodanighe manieren van spreken sult ghy noch elders binden in de Schrifturen; Matth. 7. 12. sult ghy het woordeken *τρος* gebonden binden met *παιδα οσα* Galat. 3. 16. &c met *αρισμα*. 1. Timoth. 3. 15. *ης* met *δixos*.

Catholijck. Dit sijn al wederom leughens: Want Matth. 7. en wort het woordeken *τρος* niet gebonden met *παιδα οσα*, maer met het woordeken *νομος* Galat. 3. en wort dit woordeken *δς* niet gebonden met *αρισμα*, maer met *χρισος* 1. Timoth. 3. En wort dit woordeken *ης* niet gebonden met *δixos*, maer met *εικλονισα*.

Calvinist. Alle de Out-Vaders hebben 't altydt soo verstaen als wy doen / te weten / Dit Broodt is mijn Lichaem.

Cathol

Catholijck. Ick segge dat dit soo lustigh gelogen is
als ghe tot noch toe ghedaen hebt.

Calvinist: Soo ghy my op mijn woort niet en ghe-
looft ghelooft ten minsten de Out-Daderg.

Catholijck. Laet ons die hoozen.

Calvinist. Irenæus *Lib. 5.* seght: De Heere heeft ons ver-
sekert dat het schepsel des Broodts is sijn Lichaem.

Catholijck. Irenæus spreekt hier van het Broodt ober
't welke Christus hadde gedaen / dat is van 't
Gheheylghe Broodt, ende het welke nu het H. Sac-
rament was gheworden / maer dit gheheylghe
Broodt is waerachtelijck ende eyghentlijck het Lic-
haem Christi, gelijck men can sien uyt de consequen-
tie die Irenæus in 't volgende Capittel maect / ergo hy
en seght niet dat het Broodt in zyn wesen het Lichaem
Christi is / want dat is onmogelijck dat het wesent-
lijck broodt zy het waerachtigh ende eygen Lichaem
Christi. Alsoo wiert oock de Roede van Moyses eene
Roede genoemt als-se verandert was in een serpent.

Calvinist: Tertullianus *contra Iudeos cap. 2.* de Heere, seyt
hy / noemt het Broodt dat uyt vele corenkens in een ghebac-
ken is, sijn Lichaem.

Catholijck. Tertullianus en seght niet dat het Broodt
bande Eucharistie het Lichaem Christi is / maer spre-
kende van de Propheete van Ieremias *cap. 11.* daer ges-
eyt wort: Laet ons hout smyten in sijn Broodt, seght daer
op sprekende van van Christus, het hout is in sijn Lic-
haem ghesmeten, te weten als Christus gecrupst wiert /
alsoo toont hy dat het Broodt daer Ieremias van spreekt
eene figure was van 't Lichaem Christi. Dan seght
hy dat Christus het Broodt zyn Lichaem noemt / niet
het Broodt bande Eucharistie, maer het Broodt daer Ie-
remias van spreekt / seggende dat dat Broodt betee-
kent het Lichaem Christi dat vooz ons is gecrupst ge-
weest / als dan Tertullianus dit trekt op 't H. Sacra-
ment hy en can niet sprekken van wesentlijck Broodt,
maer van het Lichaem Christi dat vooz ons is ghe-
crupst gheweest / andersins soude men moeten seg-
ghen dat Broodt, ende niet het wesentlijck Lic-
haem vooz ons gecrupst wiert.

Calvinist. Cyprianus *Epist. 56.* seght: De Heere noemt het Broodt, dat uyt vele corenkens in een ghebacken is, sijn Lichaem.

Catholijck. Maer Cyprianus en can hier niet spreken van wesentlijk Broodt, aenghesten dat hy *Serm. de Cana* seght: Dat Broot 't welck den Heere aen sijne Discipelen gaf, niet van gedaente maer van natuere verandert, is door de almoghentheynt Gods vleesch gheworden, ende ghelijck in den persoon Christi de menschelijckheynt gesien wiert, ende de Godlijckheynt niet, alsoo heeft sich in dit Sacrament door eene onuytsprekelijke maniere het Godlijck wesen ingestort.

Calvinist. Eusebius *Demonst. Evang. lib. 8.* seght: De Heere heeft ons gheleert dat wy souden Broodt ghebrycken tot een symbole ofte teecken van sijn Lichaem.

Cath. Eusebius en heeft in dat boeck niet een enckel woort daer. Calvinist. Cyrillus Hierosol. *Catech. Myst. 4.*

Calvinist: Cyrillus Hierosol. *Catech. Myst. 4.* De Heere, sept hy / seght van het Broodt, dit is mijn Lichaem.

Catholijck: **Ist** mogelijk dat ghy met desen **Out-Dader** te voorschijn durst comen / die alleen genoegh is om te toonen dat ghe oprechte ketteren zijt? Hoozt hem dan spreken in die selve Catechesis die ghy hier voozstelt: Christus sept hy / heeft het water door sijnen wille alleen in Cana Galilee verandert in wijn die naect comt aen 't bloedt, en sal hy niet weerdigh sijn dat m'hem ghelooven dat hy den wijn heeft verandert in bloedt? Daerom laet ons met alle sekerheynt ontfanghen het Lichaem ende bloedt Christi, want onder de ghedaente van Broodt wort u ghegheven het Lichaem, ende onder de ghedaente van wijn wort ghegheven het bloet. **Doozders** sept hy: En aenmerckt het niet als enckel Broodt of enckelen wijn, want het is het Lichaem ende Bloedt Christi volghens de woorden vanden Heere self: weet dat, ende houdet voor seker dat het gheen Broodt en is 't Welck van ons ghesien wort, al-hoe wel den smaeck ghevoelt dat het Broodt is, maer dat het 't Lichaem Christi is, ende den wijn die van ons ghesien wort, al hoe-wel dat het aen den smaeck schijnt wijn te sijn, ten is nochtans gheenen wijn, maer het Bloedt Christi.

Calvinist: **Den H. Chrysofomus Hom. 24. in 1. ad Corinth.** **Vraeght:** Wat is het Broodt? ende hy antwoort. T'is het Lichaem des Heeren. Catho-

Catholijck. **D**ie dese Homilie van Chrysoftomus maer met een ooghe in siet/sal dareljck moeten bekennen dat hy hier dooz het Broot de gemekte Christi verstaet/ ende niet het Broot vande Eucharistie: Maer soo wanner dat hy in dat selve Sermoon eyghentljck spreekt van 't h. Sacrament/ dan seyt hy: Dat is in den Kelck 't welck uyt de zijde ghevloeyt is: **H**u uyt de zijde en bloeyde geenen wijn/ noch figure van bloet/ maer waerachtigh ende natuerlijck bloet/ ergo 't ghene in den Kelck is/ en is gheenen wijn/ noch figure des bloeds/ maer waerachtigh ende natuerlijck bloet. **D**an / seyt hy / Indien ghy wilt bloet hebben, ghy en moet niet gaen tot de Autaeren der afgoden besmeurt met het bloet vande beesten, comt tot mijnen Autaer die met mijn bloed besproeyt is. **D**an seyt hy: Mercke dat men aen de Joden niet geseyt en heeft dat se deelachtigh waeren van Godt, maer van den Autaer: Alsoo en gaet het in 't Lichaem Christi niet, want wy sijn deelachtigh niet van den Autaer, maer van Christus selve. **D**an seyt hy: Dit Mysterie maect hier voor u eenen Hemel op d'Aerde: Want 't ghene in den Hemel het costelijckste ende meest eere weert is, dat sal ick u toonen hier ghestelt op de aerde. **M**aer blijft mi Calvyn met zijnen droom/ te weten dat Christus tot ons niet en comt/ maer dat wy selve met ons ghemoet opelminnen ten Hemel om hem daer te vatten dooz het gheloof: **S**iet Chrysoftomus seght dat Christus saemen is in den Hemel/ en saemen op d'Aerde: **D**it is ghenoech. Bellarminus sal u noch vele soodantige plaatsen uyt desen h. Out. Vaeder hy setten / die noyt van de Calvinisten en sijn beantwoort gheweest.

Calvinist: Augustinus *Serm. ad Infant.*: seght: Het Broode is het Lichaem Christi.

Cath. **B**ehalven dat dit Sermoon van Augustinus niet en is/ soo sende ick u tot Bellarminus *lib. 2. de Euch. Cap. 24.* **W**ant dese ende soodantige andere spreuken sijn dupsentmael vande Calvinisten ons opghetwoopen/ ende soo dickwils van de onse beantwoort/ maer de Calvinisten sonder eens onse antwoorden aen te sien/ gaen in haere sotte phantaspen al hoor/

schier als domme beesten sonder berstanty. Om dan
gheenen rijt meer te verliesen / gaet by Bellarminus.

Calvinist: 't is absoluut onmogelijck dat een men-
schelijck Utschaem dat uyt vleesch ende beenen be-
staet / ende dat alle zijne afmetinghen / ende onds-
schepdelijke leden heeft onder de specien van eene
hostie / die soo groot niet en is als de palm van een
handt dooz transsubstantiatie sou schuylen.

Catholijck. Hebt ghy dan noyt ghelesen 't gheene
Christus seght *Luc. 18. 25.* 't gheene onmogelijck is by de
menschen, is mogelijck by Godt: Maer van spreect
Christus hier: van eenen scheeps-cabel of touwe te
doen passeren dooz de oogh van een naelde. Wel
hoer sal het aen Godt onmogelijck zijn een Utschaem
met vleesch ende beene te stellen onder eene hostie die
een palm groot is / ende sal hy een touwe eonen trec-
ken dooz de oogh van een naelde: Stelt nu hier be-
neffens de bemerckinghe banden Dordrechtschen Bybel
op *Matth. 19. 24. Num. 25.* daer hy seght dat dit / 't is
lichter dat eenen kemel of kabel gae door de oogh van een
naelde, een spreekwoort was by de Joden waerme-
de sy te kenen gaeben de onmogelijckheyt van ee-
nighe saeke / 't is seker dat Christus op dit spreek-
woort gheantwoort heeft dat het mogelijck by Godt
was, 't gheene onmogelijck was by de menschen, soo heeft
hy van gheseyt / dat / ghelijck het mogelijck was
by Godt eenen scheeps-cabel of kemel te doen pas-
seren dooz de oogh van eene naelde / alsoo oock hem
mogelijck was eenen rijken te doen comen in 't
Rijck der hemelen: Maer daer en is geene meerdere
propozte tusschen eenen cabel ende de oogh van
naelde / als'er is tusschen een Utschaem met vleesch
ende beenen / ende tusschen eene hostie een palm
groot / ergo can Godt het eerste doen / hy can oock
het tweede / soo is het dan valsch 't gheene ghy seght
dat dit absoluut onmogelijck is.

Calvinist: Den H. Augustinus, Gregorius Nyssenus, Clau-
dianus houden 't daer vooz dat dit onmogelijck is.

Catholijck. Dese H. Vaders en segghen niet an-
ders / dan gelijck de Philosophen spreken die alleen
de

de naturlijke dinghen aensien / dat dit onmoghe-
lijk is dooz de krachten van de natuere / hier opt
en volght niet dat het niet gheschieden en kan dooz
de kracht Godts.

Calvinist: Den Paus Innocentius de derde seght dat
het lichaem Christi is in 't H. Sacrament lanck
sonder lenghde / groot sonder grootte / ende dat het
daer is na de wijze der gheesten &c.

Cath. Zijt ghy daer ober verwondert? seght den
H. Apostel niet 1. Cor. 15. 44. dat het Lichaem Christi na
de verrijfuisse gheestelijk is / ende onse lichamen des-
ghelijcx sullen wesen? 't welck den Dordrechtsechen
Bijbel alsoo verstaet / Num. 34. dat se andere gheestelijke
hoedanigheden sullen hebben? waerom en soude dan het
gheestelijk Lichaem Christi in 't H. Sacrament niet
konnen zijn na de wijze der gheesten? wanneer dan
Innocentius seght dat 'er daer is lanck sonder lenghde,
groot sonder grootte, hy en verstaet niet anders hier
dooz als dat het bereyscht / ofte exigit (soo de Philo-
sophen spreken) lanck / groot &c. te zijn / alhoewel
het mer 'er daer daer die hoedanichede niet en heeft
gelijck oock de geesten niet en hebben / noch rang met
dit onderschept / dat de geesten up 'er nature niet en
bereyschen / noch lanck / noch breedt / noch groot te
zijn 't welck de lichame up hare nature bereyschen.

Hier naer hebt ghy ontrent beertigh zijden op de
welcke ghy niet anders en stelt als eenighe vooz-
gaende verklarunghen om tot de saeke selve ten le-
sten te komen / daerom seght ghy seer wel / dat ons
verschil eyghentlijck in al wat ghy daer voorstelt niet en
light. Wat is dan de questie? laet ons hoorzen.

Calvinist: De questie is / of dit koppel-woordeken
IS, dat tusschen het woordeken DIT aen d' eene zijde /
ende tusschen dese twee woorden / MYN LICHAEM
ghestelt wordt / dese twee dinghen met eene wesent-
lijke ofte met eene betekenende vereeninghe aen
malkanderen boeght?

Cath. Wat seght ghy daer van?

Calvinist. Indien het waer is / ghelijck het buyten
alle twyffel is / ende als oock hier boven met on-
weder:

wederlegghjcke redenen/ soo uyt den text selve/ als uyt de klare woorden/ ende Catholijcke verklaringhe van alle de Out-baders ghetoot hebben dat het woord DIT niet anders en kan verstaen worden dan van de substantie des broods alleen dat den Heere in sijne handen nam/ met sijn ghebedt zeggende / ende met dese woorden / Neemt ende eet sijne Discipelen ondeelbe / soo is het ongheerijmt ende absoluut onmoghelijck dat het woord DIT is eene substantiele vereeninghe soude beteecken / of te eene wesentlijcke eenigheyt tusschen het woord DIT, ende die woorden / MYN LICHAEM, kan maken.

Cath. 'T is soo/ ende utw' consequens is waer/maer utwe consequentie en deught niet een hapt/ alsoo se ghetrocken wordt uyt valsche Antecedenten of gronden / want ghy seght hier wederom leughens met hoopen. 'T is valsch dat ghy dit betwefen hebt 1. Met onwederlegghlycke redenen, want die heb ick niet daet wederlept. 2. uyt den text selve, want die en seght nergens Dit broodt &c. 3. Uyt de klare woorden van alle de Outvaders, want ick hebbe u contrary bezoont / ende ghy hebt schoon acht Waders by ghebrocht/ zjn dat by u ALLE de Waders die in de kerck op soo vele eentwen gheleest hebben? 't is valsch segghe ick noch eens dat dooz het woord DIT niet anders verstaen en kan worden als de substantie des broods. Ober sulcx alhoewel het in sijn selven waerachtigh is dat wesentlijk brood niet en kan wesen het wesentlijk lichaem Christi, dit en volghet nochtang in gheender manieren uyt utwe voozgaende propositionen die allegaer valsch zjn.

Calvinist. Nengeesen dat de spreuke Christi: Dit broodt is mijn Lichaem van een wesentlijcke vereeninghe van t' broodt met t' lichaem Christi niet verstaen en kan worden / soo moerse dan van eene afbeeldende eenigheyt ghenomen worden / ghelijck wy se met alle de Outbaders oock nemen.

Cath. Hier mist ghy wederom want 't is valsch dat Christus ergens geseyt heeft: Dit broodt is mijn Lichaem,

t' is

t'is noch valsch dat ALLE de outbaders de woorden Christi ghenomen hebben ghelijck de Calvinisten nu doen. Doch op datghe niet meer met soodanige poefende suateringhe sout hooztkomen / ende niet meer ut' volcxken daer mede bedztegghen en blinchocken / hoozt eens of ALLE de Daders met u ober-eenkome.

Cyprianus *de Cana Domini* seght: T'broodt dat den Heere aen sijne discipelen gaf, niet van ghedaente maer van nature verandert, is door de almoghenheydt Godts vleesch ghe worden.

Cyrellus *Catech. Mistag. 4.* Christus, seyt hy / heeft het water verandert in wijn, en sal hy niet weerdich sijn dat m' hem ghelooven, dat hy den wijn in sijn bloedt heeft verandert?

Ambrosius *Lib. de iis qui inicianur Cap. 9.* sprekende van t' H. Sacrament / seght: meerder is de kracht vande zeggheninghe als vande nature, want door de zeggheninge wort oock de nature selve verandert.

Gregorius Nyssenus *Orat. magna Catech. Cap. 37.* seght: wy ghelooven rechtelijck dat het gheheylight broodt verandert wort in het lichaem van het Goddelijck woort.

Gaudentius *Tract. 2. de Exodo*: Die van water, seydte hy / wijn heeft gemaectt, maectt van den wijn sijn bloede.

Chrysoftomus *Hom: 83. in Matth.* Siet ghy hier broode ofte wijn? verre van daer; en denckt dat niet, want ghelijck van de substantie van t'wasch als men t'by vyer hout niet overblijft, alsoo moet ghy dencken dat de mysterien verslonden worden door de substantie des lichaems.

Augustinus *Lib. de corpore Domini die van Thomas Waldensis hy ghebrocht wort upt een seer oudt schyft / ghelijck hy selve getuyghe Tom. 2. Cap. 83.* seght: men moet niet ghelooven dat de substantie des broodts ofte des wijns blijft, maer het broodt wordt verandert in t' lichaem Ghristi, ende den wijn in sijn bloedt, blijvende alleen de hoedanicheden van wijn ende broodt.

Cyrellus Alexand. *Ep: ad Calosir*: Godt stort in t'ghene gheoffert wort de kracht des levens veranderende dat in de waerheydt van sijn eyghen lichaem.

Eusebius Emiffenus *Serm: de corp. Dom.* Als de schepfelen seyt hy / op de HH. autaren worden ghestelt om gezegent

te worden door de Hemelsche woorden, eerste door de aenroepinghe Gods gheheylicht worden, daer is de substantie van broodt ende wijn, maer nae de woorden Christi, is'er het lichaem ende bloedt Christi: want wat is het wonder dat hy, r'gene hy met een woort heeft konnen scheppen, nu gheschaepen sijnde, kan veranderen?

Gregorius 1. ghelijck Paulus Diaconus in sijn leven ghetuyghet / heeft aldus ghesproken tot t'volck: Den schepper onse kranckheydt voorsijnde, heeft door die macht, met de welke hy alles ghemaect heeft van niet, het broodt ende wijn ghemenghelt: sijnde met water, ende blijvende in haere eyghen ghedaente, door de Heylichmakinghe van sijnen gheest, verandert in sijn vleesch ende bloedt.

Theophylastus in Caput 6. Ioan: Dat broodt wort door den zeghen, ende bykomste van den H. Gheest ghetransformeert in s'vleesch des Heeren.

Alcuinus Lib. de diu: offic. Cap. de Missa seght: Het broot is uyt sijn selven onredelijck, maer den Priester bidt dat het vanden Almachtighen Godt gheheylicht sijnde mach redelijck worden veranderende in t'lichaem van sijnen sone.

Remigius Antistodorus in Psalm: 21.: Het wort broot ende wijn van de Christelijcke waerheydt ghenoeemt, niet datse de nature van broodt ende wijn nae de consecratie in haer selven behouden, ten zy voor soo veel als de ghedaente, smaect, ende reuck aengaet, want die het vleesch t'welck hy aennam in t'lichaem des maghets met sijn Godlijck woordt persoonelijck ende uytsprekelijck heeft konnen vereenighen, kan oock de materie van broodt ende wijn in de materie van sijn bloedt ende lichaem veranderen.

Lanfrancus Lib. de corp. & sang. Dom: De Kercke door de heele werelt verbreyt, belijdt, dat'er op den Autaer broodt ende wijn ghestelt wort om gheheylicht te worden, maer tusschen het consacreren of heylighen wordense onbegrijpelijck ende onuytsprekelijck verandert in de substantie des vleeschs ende des bloedts.

Hugo Lingonensis schrybende tot Berengarium, seyt: Ghelijck ghy niet en begrijpt hoe, het woort vleesch gheworden is, alsoo en kont ghy oock niet begrijpen hoe dat broodt wort verandert in vleesch, ende den wijn ghetransformeert in bloedt, ten zy dat u dit leere het ghelooft vande Almoghentheydt.

Alge-

Algerus Lib. 1. de corp. dom: heeft dit opschyft ghe-
stelt boven het sebenste Capittel: Dat de substantie des
broodts en wijns verandert worden in t' waerachtich Lic-
haem des Heeren, blijvende nochtans de hoedanigheden van
broodt ende wijn. en dan gaet hy in t' 8. Cappittel wyds-
loopich leeren / waerom dat Godt niet begheert en
heeft dat de substantie des broodts niet en sou blij-
ben / maer alleen d'accidenten.

Deselve doet Petrus Cluniacensis Lib. de Sacrificio & trans-
substantiat contra Henr: & Petrum Bruis.

Hugo Victorinus Lib. 2. de Sacram: Part. 8. Cap. 9. seght:
Door de woorden van de consecratie wort de waerachtighe
substantie van broodt ende wijn verandert in t' waerachtich
lichaem ende bloedt Christi, niet anders overblijvende als
de ghedaente alleen van broodt ende wijn; want de eene sub-
stantie wort verandert in d'andere.

Petrus Lombardus Lib 4. sent: distinct. 11. lit. D. Naes de
consecratie, seyt hy / en is'er gheene substantie van broodt
ofte wijn meer. alhoewel de ghedaenten blijven.

Euthymius Zigabenus in cap. 26, Matth. Christus, seyt hy/
verandert op eene onuytsprekelijcke wijze het broodt ende
wijn in sijn eyghen vleesch ende bloedt.

Wilt ghy nu weten waerom dat ick dit soo wyds-
loopich uytghezept hebbe: op dat ick al uw' vermet-
telijck stoffen niet eenen slach soude te niere doen / u
op alle kanten beschaemt maecken / overtuyghen
van leughens / ende tot spot stellen van uwre arme
ende verdoelde ghemeente.

I. Hebt ghy gheseyt / Dat de gantsche Catholyke Kereke
by de duyfent Jaeren lanck eenpaerlijck de woorden Christi
ghenomen heeft ghelijck de ghereformeerde nu doen.

Mer kan nu de heele werelt sien dat ghy ghe-
loghen hebt / want alle dese boozgaende Daders be-
halven de vijf leste hebben de eerste duyfent jaeren
gheleest / ende nochtans daer en is niet eenen die
seght Dat het broodt in t'H. Sacrament eene figure des lic-
haems is. Ter contrarien sy spreken eenpaerlijck van
eene veranderinghe vande substantie des broodts in de sub-
stantie des lichaems Christi, met het overblijven alleen
van de Hoedanigheden ofte accidenten; de ghene die des-
se

te leste woorden daer niet by en boeghen / houden
 eben wel staende / dat den wijn wozt verandert in
 het bloedt Christi, ghelijck het water inde byplost
 van Cana Galilee wierdt verandert in wijn : soo spze-
 ken Cyrillus ende Gaudentius, ofte dat de nature des
 broots wozt verandert / soo spzeken Cyprianus en Am-
 brosius : Hoe durft ghy dan soo stoutelijck seggen dat
 de heele Kercke by de dysent jaeren lanck de lee-
 ringhe vande Calvinisten ghehouden heeft ? Hier me-
 de blyckt oock alre tweede leughen soo klaer als
 den middach als ghy seght dat ALLE de Oudvaders dit
 H. Sacrament op gheene andere wijze aenghemerckt hebben
 als voor een teecken des lichaems. Hier h. bt ghy er twint-
 tich te samen / behalven menighe andere die ick noch
 sou konnen by-bzenghen / de welke niet een enckel
 wozt en vermaenen van Teecken, maer t'is al van
 wesentlike veranderinghe datse spzeken. Hoe be-
 zieghtig dan dus alre gemeente als gy haer wilt
 wijs-maecten dat ALLE de Oudvaders met haer heb-
 den ghespannen ?

II. Seght ghy / dat de gantsche oirhepdt gheleert
 heeft dat dooz het woordken Dit niet anders moet
 verstaen worden als t'broodt.

Ghy moet een monster van een mensch sijn of
 een mensch sonder boozhoofd / aenghesten ghy soo
 onbeschaemdelijck liegh / ende niet eens ghezeest
 en hebt dat ghy van contrary kost overtuyghet wo-
 den. Want hoe kost Cyprianus dooz het woordken
 Dit, niet anders als broodt verstaen / de wyle hy
 seght dat het Broodt van nature, maer niet van ghedaente
 verandert sijnde dooz de almoghenthepdt Gods het
 vleesch Christi wozt ? Hoe den H. Ambrosius die seght
 dat het broodt dooz de consecratte van nature verandert ?
 Hoe den H. Gregorius Nyssenus die seght dat het broodt
 verandert in t'lichaem Christi ? Hoe den H. Augustinus
 die seght dat de substantie des broodts niet en blyft ? Hoe
 den H. Gregorius die seght dat het broodt verandert in het
 vleesch Christi ? Hoe alle de reste die spzeken vande
 veranderinghe van de substantie des broodts in de
 substantie des lichaems Christi ?

III. Schijnt

III. Schijnt ghy hier en daer te willen segghen dat dese wesentlijcke veranderinghe eerst vast gheselt soude sijn in de Concillen van Lateranen ende Florentien/ sae aldermeest in het Concillie van Trenten. Der-en tusschen daer en is niet eenen bande boozgaende Vaders die niet ten minsten twee hondert saren booz dese Concillen gheleest hebbe/het meeste deel hier/ seg/ ja dupsent saren te bozen.

Wat dunckt u? sijn de Gherefozmeerde niet lustigh boozsien met haer broodt ende teeken? Eben ghelijck eenen ezel met plupmen / oft een sinne met een roeyken; ghy mooght utwe leeringhe opproncken soo veel als 't u belleest met stoessen / lieghen / ende bedrieghen / ezel blijft ezel / en sinne blijft sinne.

Calvinist: Bellarminus *de Euchar. lib. 1. caps. 1.* seght: Dese woorden / dit is mijn lichaem seght Luther aldus upt: Dit broodt is mijn lichaem, maer dese opinte moest figuerlijck ghenomen worden / of sy is gantsch impertinent ofte onmoghelijck.

Catholijck. Dit segghen wy mede: Maer loy loochenen dat die woorden / Dit is mijn lichaem, alsoo moeten of konnen uptghelepde worden / Dit broode is mijn lichaem, want ick hebbe boven bewesen dat die wepunghe Vaders van uw' boozgheselt de welke aldus spreken niet en konnen verstaen worden van het wesentlijck ofte natuerlijck broodt.

Calvinist. Bellarminus heeft derwereldt gesocht wijs te maken dat als den Heere seyt dit broot is, dat het soo veel is of hy seyde: Dit broodt en is geen broot meer; ende als hy boozders seyt: Dit broodt is mijn lichaem, dat die spreuke hereeckent de wesentlijcke veranderinghe ende veranderinghe van 't broodt in de gantsche substantie des lichaems / als of hy seyde: Dit broodt en is gheen broodt meer, maer is door de zegeninghe in mijn lichaem verandert.

Catholijck: Ick segghe dat ghy hier wederom sluyt / ofte toont my de plaetse daer Bellarminus dit soo verclaert op dat ick se mach na-sien.

Calvinist. Dese Catholijcken verstaen dooz het
 C woor

woordeken IS, wordt verandert, oft ghetransubstantieert.

Catholijck: Ich antwoorde met Bellarminus) welckers woorden ghy selve hier voorszelt) dat dit onwaerachtigh is / want de Catholijcken alhoewel sy segghen dat men upt het woordeken IS de transsubstantiatie kan afnemen / nochtans sy en seggen niet dat het ghestelt wort in de plaetse van worde verandert, ofte Ghetransubstantieert. Dit blijkt upt die twee Auteurs selve / te weten Bessarion, ende Wilhem Wideford, die ghy hier voort-brenght. Den eersten seght: De wijse vande Transsubstantiatie wordt seer wel uytgedrukt met het woordeken IS. Den tweeden seght: Den sin der woorden Christi is, dit wordt in mijn lichaem ghetransubstantieert; waer seght hier een van beuden dat het woordeken IS, bereekent / wort verandert, of ghetransubstantieert. Den eersten spreekt van de heele wyse der Transsubstantiatie / ende seght dat die wel uytgedrukt wort dooz het woordeken IS, maer hy en seght niet dat dit woordeken te segghen is / wort verandert of ghetransubstantieert: Den tweeden spreekt van alle de woorden Christi samen ghenomen / ende soo is het waer dat die de Transsubstantiatie mede-brengghen / maer niet het woordeken IS alleen.

Oefghelijcx en spreekt Cornelius à Lapide, die ghy dook voorszelt / niet van het woordeken IS, maer van de heele propositie / ofte alle de woorden Christi, Die is mijn lichaem, samen ghenomen.

Calvinist. Bellarminus lib. 3. de Euchar. cap. 19. seght: Den Heere heeft het broodt in sijne handen ghenomen / heeft het ghezeghent / ghegheben aen zijne Discipelen / ende van 't selve gheseyt / dit is mijn lichaem.

Catholijck. Ich beken'tet dit zijn de woorden van Bellarminus, maer ghy lieghe als ghy seght dat dit de leerstijghe van Bellarminus is: Wat dan? Indien ghy lasijn verstaet / daer tek en twijffele / leest hem noch eens / ende ghy sult moeten bekenen (alhoewel het seer lastigh is aen eenen Calvinist sich t'onderwerpen

pen) dat Bellarminus hier verhaelt niet sijn eyghen gheboelen / maer het gheboelen der Calvinisten om 't selve te wederlegghen. Stelt dan utwen bris op/en de leest hem mer aendacht.

Calvinist. Van seg Out-baders die wy by Bellarminum *lib. 1. cap. 11.* binden / is'er niet eenen eenighen die op de Transsubstantiatie past.

Catholijck. Du sie tek wel dat tek hier niet alleen mer eenen leughenaer / maer oock mer eenen hottes rick te doen hebbe die de boecken / de welke hy csteert / selfs niet van verre ghesien heeft: Want in dat heel Capittel hier vā hem by-gebrocht en heeft Bellarminus niet eenen Vader upt den welchen hy eygentlyck de Transsubstantiatie wilt goet maken: Maer leest hem by *lib. 3. Cap. 20.* daer sult ghy van hem voozgheselt vinden verrigh Vaders die soo openlyck de Transsubstantiatie leeren / dat hy hartnechtygh ende eyghen-koppiggh moet zyn als eenen Calvinist, die sich niet ghe wonnen en gheeft.

Calvinist. Gregorius seght / dat onder het deeksel van lichamelijcke saken de Godlijcke cracht in de Sacramenten heymelijcker-wijse werckt. Chrysofomus seght dat die gheschiedt onder tastelijcke ende lichamelijcke saken. Irenaeus seght dat de Eucharistie upt twee saken bestaet / waer van d'ene aerdsch is, d'andere hemelsch. Keert nu ende went de Transsubstantiatie soo veel als ghy wilt / besietse met scherpe arentg oogen soo nauwa als ghy wilt / tek ben teenemaal verseker dat ghy dese lichamelijcke saken, al soecht ghy noch soo lanck / ja tot aen den jonghsten dagh toe daer nimmermeer en sult binden.

Catholijck. Al soetsens / al soetsens / ghy gaep al te stijf: Want de ghedaenten ofte accidenten / dat is den smaech / reuch / coler / grootte des broots die wy segghen ober te bliben / wat zyn dat voozsaken? zyn se gheestelijck ofte lichamelijck? seght ghy dat se gheestelijck zyn? hoe konnen se dan van lichamelijcke sinnen ghevadt worden? seght ghy dat se lichamelijck zyn? soo binden wy dan in 't H. Sacrament lichamelijcke saken onder de welke de Godlijcke

ke kracht werelt/ ghelijck Chrylostomus seght/ ende
 wy binden daer oock aerdsche saken / te weten / de
 roeballen / ende eene hemelche sache / te weten het
 wesentlijck lichaem Christi, ghelijck Irenæus spreeket.

Calvinist. Wie soude wy toch kunnen wijs-maken
 dat de accidenten die men de gantsche substantie des
 broods ontnomen heeft een lichaemlyck decksel/
 een tastelijck lichaem/ ende eene aerdsche sache zijn/
 daer sy de schaduw daer van nauwlijcx niet waer-
 heyt kunnen ghenoecht worden?

Cath. Jch beken't 't is lastigh aen eenen dooben
 te hooren / ende eenen blind-gherozen te doen sien :
 Dochtrans hoe blind ende doof dat ghe zijt / soo
 moet ghy bekennen dat de accidenten als se noch
 het broodt by ghevoeght waren / lichamelyck, taste-
 lyck, ende aerdelich waren : Gheeft wy nu reden waer-
 om dat se soodantgh niet wesen en souden als se van
 de substantie ghescheyden zijn / bewijst wy eens hoe
 sy dooz dese af-scheydinghe kunnen ghestelijck
 worden.

Calvinist. Aristoteles lib. 6. *Metaph. cap. 2.* seght dat de
 accidenten die in de substantien zijn / dinghen zijn/
 die naest komen aen de saken die noch niet en sijn.

Catholyck. Foey! 't is eene schande de Godlijcke
 verholentheden te willen asineten met de redenen
 van een Heydensch Philosophoop : Aristoteles heeft
 oock gheleert dat de werelbt was van der eeuwig-
 heyt/ ende meer andere soodantighe grillen/ moeten
 wy hem daer in volghen?

Calvinist. De *H.* teekenen in de Sacramenten/
 ghelijck Augustinus seght/ moeten ghelijckenisse heb-
 ben met de saken die se bereekenen. Soeckt wy
 eens soo nauw-keurigh ende soo lanc als ghe wilt
 in de accidenten/ die ghelijckenisse die hier berepcht
 wort/ iek sal beschaemt staen soo ghy-se sonder ghy-
 ehelpe kunt aenwijsen.

Catholyck. Toont wy eerst wyt de Schizmatere dat
 Christus ergens gheseyt heeft dat de ghelijckenisse
 tusschen de teekenen ende bereekende saken soo
 nootsakelijck is dat de Sacramenten sonder de sel-
 ve

be niet en kunnen bestaen / en dan sal ick u toonen dat de accidenten des broods soo groote sa meerder ghelijckenisse hebben niet de bereckende sacken als het broodt selve.

Calvinist. De accidenten sonder subject en zijn niet anders als pura pura entia rationis, als schrale Ideeu of dunne beelden die in de herffenen der menschen alleen zweven / ende die bupten haere ghedachten gheen waerachtigh wesen en hebben.

Catholyck. Deseu man praet eben als of hy sonder herffenen waer / ofte indien hy eenighe heeft / sy en zijn niet bequacm om selfs doock een accident te verbeelden: Want hoe kan den smacck ofte renck niet anders als eene enckele verbeeldinghe ziju/aenghesien dat men se bat dooz de uytwendighe sinnea? Indien de accidenten gheen waerachtigh wesen en hebben als in onse ghedachten soo soude pemandt doock in een schoen-lap kunnen hebben den smacck van eenen capupn / ofte van eene verdyjs / sae van alle delicatesessen / soo wanneer dat hy sich maer soo eenen smacck soude verbeelden.

Calvinist. Augustinus lib. 2. Soliloq. cap 12 Seght dat de accidentē niet en kunnen bestaen sonder de substantie daer sy in zijn. Ick soude mijnen hals daer wel ondersetren dat indien Augustinus nu leefde / en dat de Transsubstantiatie hem te ghemoet quam dat hy se booz het H. Sacrament des lichaems ende des bloets des Heeren geensing en soude erkennen.

Cath. Ick ben wel verskert dat ghy utven hals sout verlesen en noch dupsent daer by: want Augustinus seght hier alleen dat de accidenten natuerlijcker wyse niet en kunnen sijn sonder haere substantie; maer als'er questie sou zijn of Godt dit kan doen dooz sijne Almogemheyt / indien Augustinus nu leefde / hy soude segghen dat hy 't niet'er daet heeft ghedaen in 't H. Sacrament: Want / seyt hy / soo als wy hem boven hebben hoorzen spreken: Men moet ghelooven dat de substantie van broodt ende wijn niet en blijft, maer alleen de hoedanigheden ofte accidenten van broodt ende wijn.

Calvinist. Ick wil booz de gantsche werelbt beschaemt staen soo de Ourbaders / (de weleke den- gaens leere dat Christus sijn lichaem ende sijn bloet onder de sichte bare specie des broots ende des wijns heeft ghegheben) booz de specien de mirakuleuse ac- cidenten verstaen hebben. Maer hebben daer booz verstaen de substantien selve des broods ende des wijns / ghelyck sy met de sichte bare ghedaenten be- kleedt zijn.

Cath. Dat ghe kost beschaemt worden / ick soude u segghen dat ghe eben goeden koop sout staende houden dat wit swart is / want / volghens uw' ep- ghen segghen / daer is meerder verschil tusschen de substantie ende accidenten / als'er is tusschen wit ende swart.

Calvinist. Als wy segghen dat wy hondert Ducaten in specie hebben ontfanghen / dan verstaen wy booz specie, de substantie self.

Cath. 't is wa' anders te segghen onder de specien, ende in specie, het eerste segghen d'Ourbaders/maer niet het tweede.

Calvinist. Wat ons de Roomsche ghesinde in de schriften van de Ourbaders eens roonen waer dat se spreken van accidenten sonder subiect.

Cath. Ghy vraeght na den bekenden wegh : ende schoon wy u dit duy'entmael roonden ghy en sult het niet willen sien. Noch ons om te voldoen aen onse ghemeente / laet ons eenighe Ourbaders / die wy alreede boven voozghestelt hebben / noch eens hoozen spreken.

Cyrellus Ierosol. seght : weet seker dat het geen broodt en is, alhoewel het soo schynt aen den smaeck, maer onder de ghedaente van broodt wordt u ghegheven het lichaem.

Chrysofomus seght : Daer en blijft gheene substantie, maer de mysterien worden vernieticht door de substantie des lichaems Christi. Ghy en siet gheen broodt noch wijn.

Augustinus seght : De substantie van broodt ende wijn en blijven niet, maer alleen de hoedanigheden.

Remigius seght : De nature van broodt ende wijn en blijft niet ten zy voor soo veel de ghedaente, den smaeck ende reuck aengact. &c.

De ghene die segghen dat de substantie van broot
ende wijn niet blijft / ofte dat het gheen broodt en
is / maer de ghedaente ofte hoedanigheden van
broodt / segghen die niet dat de accidenten blijven
sonder subject :

Calvinist. Gaudentius Tract. 2. de Exodo. Seght dat den
wijn die op den Altaer is / het bloedt des Heeren is /
ghelijck Christus seght dat hy den waren wijn-stock
was / maer hy en was den wijn-stock niet anders
als onepghentlijck ende figuerlijck / alsoo en is dan
oock den wijn niet anders als eene figure des
bloedts.

Cath. Ten volght niet / want Gaudentius verclaert
daer-naer hoe dit moet verstaen worden : Want
sprekende in dat selve Tractaet van het waerachtigh
bloedt dat Christus uptghestort heeft aen het kruys /
noemt het *vinum eius sanguinis*, den wyn van sijn bloedt,
maer hier dooz en verstaet hy het bloedt niet onep-
ghentlijck noch figuerlijck / want Christus heeft sijn
waerachtigh bloedt ghestort aen het kruys / ergo
oock niet als hy den wijn het bloedt noemt / daerom
hadde hy oock te vozen gheseyt dat de nature des wijns
in 't H. Sacrament verandert wordt.

Calvinist. Dat den Apostel Paulus het ghene dat
den Heere Jesus ghetupghet hadde sijn lichaem te
zijn / tot dymael toe immediatelijck broot noemt /
ende een broodt dat hy ghebtedt te eten / dat wijst
ong onwederlegghelijck aen / dat hy niet en geloofde
eene wesentlijke veranderinghe van de substantie
des broodts.

Cath. Ick hebbe u boven gesept dat het Paulus oock
tot dymael toe het Lichaem Christi noemt / wat re-
den dan waerom dat ghy liebet natuerlyck broodt
verstaet / als het natuerlyck Lichaem Christi, aenghe-
sien dat oock de Hebreuwen dooz dit woordcken/
broodt, menighmael spijs verstaen ghelijck het lic-
haem Christi inder daet is / volgens sijn eyghen seg-
ghen *Ioan. 6.* Daerenhoven 't is valsch dat Christus
gheboden heeft wesentlijck broodt te eten / want
als hy het uptdeyde / en seyde hy niet / Dit broodt is
mijn

mijn lichaem, maer ~~dit~~, DIT is mijn lichaem, 't welck op het broodt, ghelijck men kan sien in het Griecx, gheusins kan passen.

Calvinist. Ten helpe niet te seggen dat Paulus dooz dit woordcken broodt hter verstaet 't ghene te voren broodt was.

Cath. Het kan al beel helpen / want dese mantere van spreken is deurgaens ghebruyckelijck in de Schysure: De roede van Moyses woerdt noch toe- de ghenoeint als sy nu een serpent was / ende de blinde en kreupelen behielden noch dese namen *Matth. 21. 15.* naer dat sy nu saeghen en wandelden.

Calvinist. Derghens in onse *H. boecken* en woerdt ghesproken van eene vernietinghe des broodts / ofte ghedaenten des broodts.

Cath. Toont my in de heele Schysure maer een enkel woerdt / daer updruckelijck ende klaer upt gheseyt woerdt / Dit broot is mijn lichaem, ofte Dit broot is een teeken mijns lichaems, ende ick sal u upt de Schysure betoonen de Transsubstantie.

Calvinist. Indsen soodanighe veranderinghe hter waer gheschiedt / als te voren gheschiedt was wanneer Christus veranderde het water in wijn / sou den Apostel niet een woordcken alleen niet eens gheschontwt hebben / dat het ghene by van 't broot seyde / moest van het natuerlijck lichaem Christi verstaen worden?

Cath. Is het niet meer wonder dat noch den Apostel / noch niet eenen van alle de Evangelisten / updruckelijck gheseyt herft: Het broodt is 't lichaem Christi, ofte 't is een teeken des lichaems?

Calvinist. Soude den Apostel niet eens van dit broodt op die wyse ghesproken hebben als den *H. Joannes. 2. 9.* Van 't water doet / segghende dat het water wijn was gheworden? waerom en seght den Apostel mede sood niet het broodt is door de Transsubstantie het lichaem Christi gheworden?

Cath. Waerom en seght by oock niet met klare woorden / Het broodt is het lichaem Christi, ofte 't is een teeken des lichaems? Nu is 'er groot onderschept tus-
schen

41
schen de veranderinghe van 't water in wijn / ende
tusschen die van 't broodt in het lichaem : Als Chri-
stus het eerste dede / men kost upt sijne woorden niet
weeten dat het water in wijn was verandert / want
hy en sprack niet een woort ; daerom dan boeght'er
den H. Joannes hy / dat het water was wijn gheworden ,
om dat een veder dit inrakel seude bekent sijn /
maer als hy het H. Sacrament instelde / hy seyde
met klare woorden : Dit is mijn lichaem, den Apostel
ofte Euangelisten souden te kost ghedaen hebben
aen de gheloofbaerheyt Christi, indien se hy soo kla-
re woorden ghevoeght hadden / het broot wiert veran-
dert in 't lichaem.

Calvinist : De ydele specien des broodts sonder sub-
stantie sijn gheene saken die ons eenigh boedsel na
siel ofte lichaem kunnen aen-bringhen.

Cathol. Van 't Lichaem te voeden en is niet noot-
sakelijck / van de siele, wat boedsel kan uw' broodt
gheben aen de siele ?

Calvinist : De specien des broodts en kunnen ep-
ghentlijck niet ge-eten worden / onse tanden en
maeghen laten haer met sulcken lichten kost niet
paepen.

Catholijck. Hoe betoont ghy my dat de specien niet
en kunnen ghe-eten worden ? ofte waer staer'er ghe-
schyden dat onse maegen in 't H. Sacrament moe-
ten ghepaep't worden ? Wat Apostel oft Euange-
list heeft hier opt van ghedroomt ?

Calvinist : Ick braeghe of het lichaem Christi met
den mont des lichaems ontfanghen / met de tanden
in stucken gheknaut / na de maeghe ghesonden / en-
de / met een woort / ghe-eten kan worden ?

Catholijck. Het wordt met'er daet ontfanghen met
den montt ende ghe-eten / maer niet met de tanden
in stucken gheknaut / want daer sijn oock vele
andere spijzen die ghe-eten worden / alhoewel sy in
stucken niet gheknaut worden. Daerom seght
ghy seer wel dat het onmoghelijck is dat het glo-
riens lichaem des Heeren met de tanden gebroken /
oft in de maeghe gheknoockt soude worden ; **Wd**
seg

segghen mede daer dit onmoghelijck is / alsoo Christus berresen zijnde niet meer en can sterben / maer noch lijden.

Calvinist: Het secht volcxse dat niet beter en weet ende sulcx oock dommelijck gheloost / maecht men wijs dat Christi Lichaem niet de tanden ghebroken ende in de maeghe ghekoockt wort.

Cath. Dit is noch de grofste leughen die ghy gheloghen hebt. Ons sechtste volcxse is wijser als uwe verre-siende gemeente de welke meynt dat-se het Lichaem Christi ontfanght in het nachtmael / on-derrusschen en erfijghen sy niet anders als een stuck Broodt een teeken des Lichaems het welck soo verre van hun is als den Hemel van d'aerde is.

Calvinist: Het Concillie van Trenten heeft het woort Sacrament in eenen nieuwen sin genomen / want het stelt Sacraments-wijse teghen Gheestelijcker-wijse, daer in reghendeel by de gantsche outheyt / Gheestelijcker en Sacraments-wijse eene ende de selfde saeke betreken-den.

Cath. Ick en gheloobe u niet / want ghy hebt my nu te dichtwilg ghelogen / daerom sult ghy u' segghen uyt de Gantsche outheyt moeten betoonen.

Calvinist: De Roomsche leeraers selve segghen Dat het waere Lichaem Christi wort in 't Sacrament ge-eten niet lichaemlijcker, maer gheestelijcker-wijse. Soo spreeckt den Cardinael Caietanus.

Cath. Caietanus spreeckt ghelijck Augustinus opber-schepden plaersen doet / te weten / dat het Lichaem Christi niet in stucken ghesneden / noch sichtbaerlijck booz de ooghen ghe-eten wort / maer sonder hinder of hzeken / wact over Christus, gelijck Augustinus oock seght *In cap. 6. Ioan.* de Capharnaiten berispre om dat-se meynden dat Christus zijn Lichaem sou t'eten geven in stucken ghekapt / Ghelijck men het vleesch der beesten vercoopt in het vleesch-huys.

Calvinist: Ick bekenne gheern mijn bottigheyt / ende segghe dat ick / noch pemant van de ondoomsche / conen begrijpen op wat wijse de Sacramentaele spe-cten niet de tanden conen ghebroken worden.

Cath.

Cath. Niet wonder dat ghe dit niet begrijpen en cout / want ghy en hebt niet eene onse van Philosophie: Andersing ghy sout moeten weten dat de *Quantitas* ofte *Extensio*, can ghedepl't worden / ende alsoo de *Quantitas* ofte *Extensio*, dat is / de lenghde / ende bzeede bande substantie des Broodts een van de spectien is die in 't H. Sacrament blijft / soo can de selve met de tanden ghedepl't ofte ghebroken worden.

Calvinist. Het is absoluut onmoghelijk dat men eene lenghde ende bzeede en dierghelijke hoedanigheden meer / sonder substantie / epghentlijck / en met den mont des Lichaems soude conen eten of dzinken.

Cath. De saeke is elcer; onsen Calvinist seght dat dit onmoghelijk is / ergo 't is soo; niet te min tek loochen 'et / ende hebbe nu datelijck contrarij be-toont.

Calvinist: Den Jesuit Maldonatus en andere leeren dat het Lichaem Christi niet epghentlijck ghe-eten en woxt als daer niet wesende op de wijze van die dingen die eene lenghoe ende bzeede hebben.

Cath. Ghy huppelt pur als een eyter van 't een op het ander: de questie was van het eten der specten / nu loopt ghy nae 't Lichaem. Ick segghe dan mede dat dit Lichaem daerom ghesep't woxt Epghentlijck niet ge-eten te worden om de selve redenen die Maldonatus ende andere by-bzenghen.

Calvinist. De pdele specten sonder substantie en conen onse Lichaemen niet boeden / noch verstercken.

Cath. Wat is het van noode dat onse Lichaemen in 't H. Sacrament ghehoedt ofte versterckt worden / aenghesien dat Christus nergens van soo een boediel ghewach maect: Nu loochene ick dat de specten sonder substantie onse Lichaem niet boeden ofte verstercken en conen / verbolghens loochene ick mede dat se aen onse zielen de ware kracht ende vrucht des Lichaems Christi dat vooz ons ghecruyst ende ghestorven is gheensting en conen afbeelden.

Calvinist.

Calvinist: Hoe-men de wesentlijcke veranderinghe van Broodt ende wijn in Christi vleesch ende bloedt/keert ofte wendt/ende aen wat zijde dat-men se aenschouwt / men siet / noch men vindt anders ter werelt niet als byendigheden/ regen-strijdigheden/ onmogelijckheden/ en dierghelijcke monsterg meer met menighre.

Cath. Tot noch toe en is niet sulckx van u beswesen gheweest: Maer als men de leeringhe van de Calvinisten wel insiet / die is een Monster welckers ghelijcke noyt te hozen in de werelt ghesien was: Want wie sal ghelooben dat Christus aen zyne kinderen booz een testament niet anders heeft achterghe laten als een stuck Broodt zijnde eene schijlderpe zijns Lichaems? Of wie en siet niet dat dese leeringe regelrecht strijdt teghen schyfsuere die nergens en seght: Dit Broodt is mijn Lichaem, ofte 't is een teeken mijns Lichaems? Ter contrarie Christus seyde dat hy dat selve Lichaem gaf 't welck booz ons gelebert sou worden aen 't Brups: Du aen 't Brups en toert noch Broot, noch teeken des Lichaems gelebert / maer zijn wesentlijck ende natuerlijck Lichaem / ergo hy en gaf geen Broodt, noch teeken des Lichaems, maer zijn wesentlijck ende natuerlijck Lichaem.

Calvinist: De Roomsche ghelinde ghelooben uessens ons dat Christus selve nae de consecratie van 't selve Broodt ende kelck met zijne Discipelen heeft geeten ende ghedroncken / waer upt soude volghen / indien het Broot wesentlijck wiert verandert in 't Lichaem / dat hy zyn selven soude ghecommuniqueert hebben / ende zyn selven heel ende al wesentlijck heeft opgeeten en upghedroncken.

Catholijck. Op dit stuck gaet ghy meer als dertigh zijden becladden / en swersen / en praeten om die te betoonen, doch al te hergheefs / want ten eersten / 't en is gheen point van 't gheloof / maer 't staet een peder bij te gelooben dat hem helst / alsoo elck hier in ontstaet met zyn abbis / ten tweeden / wat meerder ongherijmhepdt is'er in zyn selven te Communiceeren / als zyn eyghen selven te draeghen in zyne handen /

handen / ghelijck Augustinus seght dat Christus gebaen heeft als hy seyde : Dit is mijn Lichaem.

Calvinist : Ick toone dat uyt de woorden Christi self *Matth. 16. 29.* ende *Marci 14. 25.* daer hy seght : Voorwaer ick segghe v. l. dat ick van nu aen niet en sal drincken van dese vrucht des wijn-stocks. Als de Heere dan het Sacrament zijns bloets instelde soo bronck hy met zijne Discipelen de vrucht des wijn-stocks.

Carholijk. 'T is ontwaerachtigh dat Christus hier spreekt van het broncken zijns bloets / ofte van den Melck der Eucharistie.

Calvinist : Van wat Melck sprack hy dan?

Cath. Ick antwoorde met den Dordrechtschen Bybel op *Luc. 22. 17.* *Num. 18.* dat Christus sprack Van den eersten drinck beker die van hem ghegheven wiert tot besluyt van het Pascha nae de ghewoonte der Joden, waerop de instellinghe des avontmaels terstont is ghevolght, in 't welke naer het uytdeelen des Broodts oock den beker uytghedeelt is.

Ick antwoorde 2. met utwe eyghen woorden dat het de ghewoonte was onder de Joden dat den Vader des huys gesing naer het eten des Paeschlams / eenen beker der dancksegginghe seghende / ende zijne aensittende huys-ghenooten en gasten toebrecht / den welchen hy placht de vrucht des wijn-stocks te noemen ghelijck de Joodsche Rituelen ende Ceremonie-boeken ons noch leeren.

Siet / hier moet ghy nootsaekelijck met den Dordrechtschen Bybel bekennen dat Christus twee verscheden drinck-bekers gebruyekt heeft. Den eersten nae de ghewoonte der Joden, die hy hui toebrecht op het eten des Paeschlams / den tweeden met den welchen hy instelde het Alberh. Sacrament naer het eten des Paeschlams.

Dit seght oock den H. Lucas soo claer als het licht banden middach: Van den eersten beker spreekt hy *V. 17.* segghende : Als hy eenen drinck beker ghenomen hadde, ende ghedanckt hadde, seyde hy : Neemt desen, ende deelt hem onder u lieden : Waer hy hy daetelijck boeghde: Ick en sal van nu aen niet drincken van dese vrucht

des

des wijn stocks. Hiermede ist claer dat hy alleenlijck spreekt van dien beker die de Joden op 't eten van Paeschlam ghewoon waeren te gheuen; blyckt uyt die woorden / Vrucht des wijn-stocks, want ghelijck ghy selve bekent / de Joden plochten dien drinck-beker alsoo te noemen: Maer in dien drinck-beker en was niet anders als enckelen wijn / soo en is 't dan niet wonder dat Christus sprekende van 't ghene in dien drinck-beker was het selve noemde De vrucht des wijnstocks.

Och als wanneer dat Lucas gaet spreken van den anderen drinck-beker dan reekt hy wel een ander register: Desghelijcx, seyt hy / nam Christus oock den drinck-beker naer t'avontmael, segghende: Desen drinck-beker is het nieuwe testament in mijnen bloede; welcken drinck-beker voor u vergoten wort.

Hier ist claer dat Lucas van eenen tweeden drinck-beker spreekt die Christus nam naer het avontmael / ofte naer dat het Paeschlam ghe-eten was / want den eersten nam hy / volgens de gewoonte der Joden, als een deel ofte Ceremonte van het eten des Paeschlams. Van desen tweeden beker en seght Christus niet dat het is De vrucht des wijn-stocks, maer dat het is het nieuw testament in sinen bloede, ende / volghens den originele Gneekschen text: *εἰς τὸ πότηριον ἐκχυθήσεται*, dat is / dat dien beker met'er daet voor ons wiert vergoten: Maer daer en cost vooz ons / dat is / tot verghiffnisse van onse sonden / gheenen wijn vergoten wordt / maer alleen het wesentlijck Bloet Christi, ergo 't ghene uyt desen beker vergoten wiert en was geen wijn / maer het wesentlijck Bloet Christi. Laet ons nu eens sien hoe ghy u hier sult gaen heeren / en wenden / en wzinghen / om desen soo garden slach te ontgaen.

Calvinist: Maerom moet toch hier het verhael van eenen Evangelist meer ghelden als de Historie van twee. Maerom en sullen wy niet liever gelooben / dat Christus dese woorden: Ick en sal van nu aen niet drincken van die vrucht des wijn-stocks, maer de instellinge van zyn avontmael heeft ggesproken als vooz: aenghesien

sien dat-se Matthæus ende Marcus stellen naer 't about-
mael?

Cath. Een van beyden moet waer zyn / ofte dat
Matthæus en Marcus, ofte wel den H. Lucas, dese wooz-
den op haere behoorzijke plaets niet gestelt hebben:
Waerom moet ich meer ghelooben dat Matthæus en-
de Marcus dit hebben ghedaen / ende niet den H. Lu-
cas?

Calvinist: Matthæus die selve aen de tafel des Heeren
gheseten heeft ende alles ghesien ende gehoozt / heeft
dit beter geweten ende ozdentlijker mede conen ver-
haelen als Lucas die niet teghentwoozdigh en was /
ende die ons dese histozie upr hoozen segghen slechts
vertelt / ende dat Marcus die dese histozie upr den
mont van Petrus hadde ontfanghen / Matthæi verhael
van woozt tot woozt by nae bevesticht.

Cath. Dit is godlooslyck gheseyt / als of de autho-
riteyt van den eenen Evangelist soo groot niet en
waer als van den anderen / daer de Godlyke waer-
heyt nochtang aen alle gelyckelijck bygestaen heeft.

Calvinist: Wy en stellen den eenen Evangelist niet
hoben den anderen / noch wy en verclepnen d'au-
thoziteyt van den eenen niet / noch en vergrooten
de gheloofweerdigheyt niet van den anderen:
Wy achten-se altemael eben gheloofweerdigh / en
schryven haer oock in 't ghemeen eben veel autho-
riteyt toe / wy willen van liever ghelooben dat de
Heere dit / tweemaal soude gheseyt hebben / Ick en sal
niet drincken van de vrucht des wijn-stocks: Erst naer
het houden van 't oude Pascha / ghelijck Lucas ver-
haelt / andermaal nae de instellinghe van zyn eygen
Sacrament / als Matthæus ende Marcus ons dupdelijck
verclaeren.

Cath. Dit en zyn niet anders als ydele upbluch-
ten / die ter werelt nergheng anders in en bestaen
als in eene eyghen-coppigheyt om zyne verdraepde
opinie / van Broode, ende Tecken, vast te houden. Da
betoone ich noch boozders dat dese boozsepe wooz-
den: Ick en sal niet drincken van de vrucht des wijn-stocks
niet anders en sonen verstaen worden als van den
eersten

eersten wijn beker die de Joden ghebruyekten in het eten van 't Paeschlam/bervolgheng dat Lucas de selve op haere bequaeme plaetse / ende ozden ghestelt heeft / ende niet Matthæus en Marcus, maer per ἰσοποροῦσαν ghesproken hebben / ghelijck men met honderde exempelen soude conen bewijzen upt de Schryfture.

Dooz eerst. Het ghene Matthæus en Marcus verhalen dat Christus vandē dzinck-beker gesept heeft / dat berhaelt Lucas dat Christus soude ghesep hebben van 't Paeschlam: **Te weten:** Ick hebbe ytter maeten begheerigh gheweest om dit Paeschlam met v.l. te eten eer ick lijde; want ick segghe v.l. dat ick van 't selve niet eten en sal tot het vervolt worde in 't Rijke Godts. Dese woorden en sijn by Matthæus noch Marcus niet te vinden / 't is nochtans seker dat-se Christus ghesproken heeft oft andersins de Schryfture sou faelen / soo heeft van Lucas dooz dese woorden verclaert / dat 't gene Matthæus ende Marcus schijnen te segghen van den beker des H. Sacraments / nootsaekelijck moet verstaen worden vanden wijn-beker des Paeschlams / want ghelijck Christus septe van 't Paeschlam: Ick en sal daer van niet meer eten tot dat het vervolt worde in 't Rijk Godts, soo septe hy dock vanden beker / Ick en sal van de vrucht des wijn-stocks niet meer dinccken tot dat het Coninckrijke Godts sal ghecomen sijn. De selve maniere van spreken gheeft cleerlijck te kennen dat hier opsicht was op de selve saeke / te weten / op het Paeschlam der Joden, ergo ghelijck Christus ghemercht hadde alleen op het Paeschlam der Joden, ende niet op het eten zijns Lichaems als hy septe / ick en sal daer van niet meer eten / alsoo hadde hy zijn ooghemerck alleen op den wijn-beker des Paeschlams / ende niet op dien van zijn bloedt / als hy septe / ick en sal van dese vrncht niet meer dinccken.

2. Als Christus van desen eersten beker sprack hy en gaf gheene reden waer toe dat hy diende / maer als hy sprack van den tweeden / hy septe dat hy diende tot vergiffentisse der sonden / want dat berekenen die woorden: Dit is den beker die voor v.l. vergoeten wort.

3. Christus

3. Christus seide dat hy van 't gheene in den beker was niet meer en sou d'yncken ten zy in den Hemel: Soo en sprack hy dan niet van zijn bloedt noch epghentlijck noch figuerlijck ghenomen / want noch op d'eene noch op d'ander maniere en moest hy dat in den Hemel niet d'yncken / maer wel den wijn onepghentlijck ghenomen / van den welcken hy oock *Luc. 22. 29.* sprack tot zijne Apostelen / segghende : Ick schicke v. l. het Rijk toe, op dat ghy eedt ende drinckt aen mijne tafel in mijn Rijk. **Verholghens** als Christus seide dese woorden: Ick en sal niet meer drincken van dese vrucht des wijn-stocks, hy en sprack van zijn bloedt niet noch epghentlijck noch figuerlijck / maer alleen van dien enckelen wijn den welcken de Joden upt eenem besonderen beker plochten te d'yncken in of naev het eten des Paeschlams.

Calvinist. Wie heeft opt soo lanck als de werelt ghestaen heeft / erghens gehoozt dat de wijle de substantie des wijns een vrucht des wijn-stocks zijn / dat de accidenten des wijns / vruchten des wijn-stocks gheuoemt worden?

Cath. Ghy gaet al voort met uw' phantasie. Ick segghe dan wederom dat Christus dooz de vruchten des wijn stocks de accidenten des wijns niet en berstaet / maer de substantie des wijns de welke was in den beker niet van 't H. Sacrament / maer in den ghewoonlijken beker der Joden. Daerom al wat ghy twaelf volle zijden daernaer praet ende swetst en comt hier nu niet te p'poooste.

Calvinist. Christus heeft gheboden dat men in 't ontfanghen van 't H. Sacramen soude zijnder ghebachtenisse houden / segghende doet dat tot mijnder gedachtenisse. *Luc. 22. 19.* Soo en can 't dan zijn natuerlike Michaem noch bloedt niet zijn / want men can epgentlijck gheene ghebachtenisse houden van die dingen die teghenwoordigh zijn / of die noch gheschieden / maer van sacken ofte persoonen alleen die te vozen gheweest ofte afwesich zijn.

Cath. Dooz eerst / waer staet het gheschreiben dat men in 't H. Sacrament gedachtenisse moet houden van

van eene saeke ofte persoon die teghenwoordich is / ter contrarfen den H. Paulus I Cor : 11. seght datmen soude gedachtenisse houden van de doot des Heeren , ergo niet van eenige saeke die teghenwoordigh is, want de doot des Heeren is over vele hondert jaeren alree ghepasseert.

Daer-en-hoben Christus en heeft niet geseyt. Doet dat tot MYNDER ghedachtenisse, als siende op sijnen persoon, maer hy seyde/dolghens den Griexschen text / Doet dat tot MYNE ghedachtenisse, als siende alleen op het dat hem aenginck / t'welck ons den H. Paulus verklaert heeft/te weten / dat wy souden ghedachtenisse houden van de doot des Heeren / soo en is van niet van noode dat wy ghedachtenisse houden noch van Persoon, noch van eenighe saecke die in t'W. Sacrament teghenwoordigh is.

Doch ghenomen dit moest soo wesen / waerom toch en kan men gheene ghedachtenisse houden van eenen persoon ofte saeke die teghenwoordich is/ als in den persoon ofte saecke verscheyden opsichten sijn/gehijck'er metter daet in t'lichaem Christi sijn? eerst vooz soo veel als het daer teghenwoordich is / ten tweeden vooz soo veel als het gheleeden heeft; het eerste maect ons indachtich van t'weede / wat ongherijmtheit is hier? alsoo kan ick den persoon van eenen teghenwoordighen Coninck aensten als een persoon die vooz desen treffelijcke victozien teghen sijnen vbandt ghebochten heeft. Seght nu eens waerom dat dit niet gheschieden en kan.

Calvinist, Augustinus, Aristoteles, ende Cornelius Jansenius Bisschop van Ghent seggen dat niemant ghedencht als aē saecken die niet teghenwoordich sijn.

Catholyck. Wel aen / laet ons dat nu soo nemen (want daer mede en wort niet om herre gestooten datmen eene teghenwoordighe saeke met verscheyden opsichten kan aenmercken) laet ons dan het gheboelen (ende van Augustinus, ende van Jansenius ende van Aristoteles aennememen/dit en strydt niet een hayz teghen ons/ want noch Christus, noch Paulus en hebben ons niet geboden ghedachtenisse te houden

51
houden van een Persoon ofte saecke die teghentwooz-
dich sijn/maer ghelijck Paulus met dupdelijcke wooz-
den verklaert/ van de doot des Heeren die ober lauch
al ghepasseert is / boozders niet.

Maer wat seght ghy nu/van t'ghene David seght/
dat wy aen Godt wel konnen gedencken die noch-
tans ober al teghentwoozdich is / ende in den welc-
ken wy sijn/leben'en roeren?

Calvinist: Dit komt hier soo wepnich te pas dat
ick soude vzeesen mijn tijdt te verliesen soo ickse
wilde wedetlegghen.

Catholyck. Ten schozt hem daer niet/lebe vzent/
want ghy hebt meer tijdt verlozen met ydelen klap/
maer hier en siet ghy gheen mantven aen te setten:
ende om de waerheyt te segghen / t'waer veel be-
ter gheweest dat ghy op alle onse argumenten
gheantwoozt hadt / t'en komt niet te pas, als met soo
menighe stauwe stucken / ghelijck wy tot noch toe
ghesien hebben / te boozschijn te komen.

Ghelijck ghy noch boozders doet als ghy eenige
ontvaders boozstelt die segghen dat het beelde de saecke
self niet en kan sijn: ick vzaghe is van een beelde ende
ghedachtenisse van eenighe saecke al een dinghen by
u: ick en weet niet wat klap dat ghy noch al sult
uytslaen; maer dat beelde ende teecken des lichaems
daer de heele schrifture niet een enckel woozdt van
en vermaent / licht soo verdzaght in uw' herffenen
dat ghe self niet en weet wat ghe seght.

Doch eene plaetse alleen moet ick hier aenmer-
ke die gy boozvzenght uyt de Diaken Epiphanius *Synod.
Nicen: 2. Act. 6.* op dat de heele werelbt mach sien dat
ghy ofte een onghestudeert mensch zyt / oft eenen
buplen bedzieghet. Ghy stelt desen Epiphanius booz/
en doet hem soo spreken: Het beelde des Lichaems en
kan gheensins het Goddelijck lichaem self sijn: Dat ghy
hem ghelesen hadt ghy sout booz de ooghe ghesien
hebben dat die sijne eyghen woozden niet en sijn /
maer vande ketters; doch daer is wepnich aen ge-
legghen / want dit is waerachtich: indien het alleen
het beekt des lichaems is/soo en is't het natuerlijck
lichaem

Lichaem self niet/maer Epiphanius hadde te vozen te-
gghen dese ketteren op die selve plaetse/die ghy booz-
stelt / gesept : den Heere, d' Apostelen, ende Vaders en
hebben het onbloedich sacrificie dat van de Priesters ghe-
offert wort nergens een beeldt ghenoecht, maer het lic-
haem selve, ende het bloed selve. hier mede te niete
doende het breidt ende recken der ketteren.

Calvinist: Indien het ons in sulck eene ernstighe
saek was ghebozlost te boerten sonden wy niet den
h. outbader Tertullianus *de carne Christi* niet moghen
segghen. Heeft dan den Heere de duyfternissen ghesocht,
of is hy onder die inghebeelde specien sonder substantie gaen
schuylen om sijnen glans te vertoonen?

Catholyck Hoe? noemt ghy dat boerten, de arme
ghemeente / die dese boecken niet en kan naesien /
bedrieghen? 1. t'is seker dat Tertullianus hier niet en
spreekt van t'Alberheyligste Sacrament. 2. Ghy
bedrieght als ghy dese wort epgghen woorden: of on-
der die inghebeelde specien sonder substantie gaen schuylen,
nessens de andere stelt niet mindere letteren / als of-
se van Tertullianus gheseyt waren / daer ghy moest
weten dat pemaer dese plaetse van Tertullianus kost
naesien / ende u obertuygghen van leughen ofte be-
doech.

Calvinist: Dat dese woorden: Dit is mijn lichaem
soo moeten verstaen worden: Dit broodt is in figure
of beteecken mijn lichaem; kan bewesen worden wy
berscheyden andere plaetsen vande schizme / alsoo
staet'er *Gen: 40. 12.* De dry rancken sijn dry daegen, ende
v. 18. De dry korven sijn dry daghen, dat is / beteeckenen
dry daeghen; ende *v. 26. 27.* De seven koeyen sijn seven
Jaeren &c.

Catholyck. Niet van al dit en komt hier te pro-
pste / want hier wy en volghet niet dat dese woord-
den: Dit is mijn lichaem mede soo moeten verstaen
worden: want daer is groot verschil tusschen een
h. Sacrament / ende tusschen doornen ofte ghe-
sichten van de welke op die boozgestelde schizme-
plaetsen ghehandelt wort.

En anderen/volgens den reghel van Augustinus.
 De schriften moeten ghenomen worden in eenen
 eygen sin/ soo lauck alffer gheene nootsaekelijck-
 heyd is om contrary te doen/ maer daer en is gee-
 ne nootsaekelijckheyd om dese woorden: Dit is mijn
 lichaem in eenen oneygen sin te verstaen/ergo soo en
 moetense soo niet verstaen worden.

Calvinist: Om naerder tot de saecke te komen sal
 sek twee ofte dyp plaetsen bybrengghen upt de wel-
 ke het klaerlijck sal blijcken dat de Sacramenten
 die Godt wel eer onder sijn volck opgherecht heeft/
 worden gheseyt de saeken selbe te sijn/waer van zy
 alleen H.H. teekenen waeren.

Catholyck: Ick sal die plaetsen seer gheerne
 hoozen.

Calvinist: Gen. 17. 10. seyde Godt tot Abraham: die is
 mijn verbondt, dat is te segghen / t'is een teecken van
 mijn verbondt.

Catholyck. Daer en is niet eens aen te twyffe-
 len of dit is soo te verstaen: want soo heeft
 als Godt gheseydt hadde: Dit is mijn verbondt / by
 boeght'er tot berklaringhe daerelijck by: Dit sal een
 teecken sijn des verbondts.

Calvinist: Exodi. 12. 17. wozt gheseyt: Het is het Pascha
 des Heeren, dat is te segghen / beteekent Pascha.

Catholyck. Dats onwaerachtich dat het te seggen
 is beteekent, de boozgaende ende volgende woorden
 gheben contrarie upt: De boozgaende spreken van
 het eren des Paeschlams / de volghende v. 27. seg-
 ghen dat het Paeschlam eene offerande was / want
 het wozt ghenoeemt Paesch-offer / dat is / ghelijck de
 woorden luyden/eene offerande booz den boozganck
 upt Egypten / want Phas of Pascha, is doorganck te
 segghen; als dan de schrifte seght / Het eren des
 Paeschlams is het Pascha of deurganck/dooz Pascha
 verstaet sy eygentlyck / ghelijck de schrifteur dit
 berklaert/eene Paesch-offerande/t'welck niet anders
 kan verstaen worden als eene offerande voor Pascha,
 ofte deurganck upt Egypten, soo moeten dan dese
 woorden niet ghenomen worden als beteekender.

wijse, maer eppentlijck/want het eten van t'Paesch-
lam was eppentlijck eene offerhande voor den deur-
ganch upt Egypten.

Calvinist: *Galat. 4. 22.* seght Paulus van de twee so-
nen van Abraham, datse twee testamenten sijn, dat is /
twee testamenten beteekenen.

Catholijck. Dit en doet hier niet te propooste /
want ghy moest spreken van Sacramenten / ende
ghy spreekt hier van dinghen die gheene Sacra-
menten en waeren / upt de welke men gheene con-
sequente trecken kan tot het alderheylschste Sa-
crament des Antaers / blijft dan tusschen twee pae-
len / andersins ghy sult van my anders niet krijgen
als ego consequentiam, en dan sult gy groote moeyte
hebben om die te proberen.

Calvinist: Ick hebbe de vermaerde plaetse des
Apostels *1. Cor. 10. 4.* voor t'leste bewaert daer Pau-
lus seght: De steenrotse was Christus. Dat is te seggen/
de steenrotse, daer Moyses het water upt sloegh in de
woestijne / beteekende Christum.

Catholijck Te vergheefs brengh ghy eenige H. O.
Vaders ende andere Catholijcke leeraers te voor-
schijn die dit soo verstaen hebben / want dit wort u
lichtelijck toeghestent. Maer de schrijfture ver-
claert haer selven als sy met klaere woorden daer
by seght dat dit Gheestlijcker-wijse moet verstaen
worden: want sy seght: Sy droncken van de gheeste-
lijke steenrotse die haer volghde. Welcke was nu dese
gheestelijke steenrotse? Die was Christus seght de schrif-
ture: Daer naer seghtse mederom/dat dit geschie-
de tot eene figure voor ons: Toont my segghe ick
noch eens waer de schrijfture soo spreekt van dese
woorden: Dit is mijn lichaem. Ofte wel dat dese
woorden gheensins in eenen eppen sin konnen ver-
staen worden / andersins ghy en doet niet een siet
op: waer / ofte by welcken Evangelist ofte Apo-
stel heeftse geseyt dat dese woorden Dit is mijn lichaem
geestlijcker-wijse moeten verstaen worden: gelijk sy
spreekt van de steenrotse? waer heeftse gheseydt/dat
het eene figure ofte tecken des lichaems is / ghelijck-
se

se dat uytleght bande besnydenisse: toont my maer een enckel titelken daer van in de schryftuer: **Iu-** dien ghy dit niet machrich en sijn / soo en deught dit uw' ghevolgh niet Dit is mijn verbondt, dat is / bereeckent het verbondt, de steenrotse was Christus, dat is / bereeckende Christum, ergo Dit is mijn lichaem, dat is / bereeckent het lichaem, dese consequentie / segghe ick / en deught niet / want ten is niet te dencken dat de schryfture haer selben hier ober nergheus en soude verclaert hebben aengesien datse dit doet op andere plaetsen / daer nochtans het alderheyligste Sacrament zene saeke van onghelijckelijck meerder ghewicht was als het verbondt, ofte Steen-rotse

Dit ghevolgh en deught mede niet: De schryfture ghebruyckt zene figuerlijcke mantere van spreken in de Sacrament van t'out testament / ergo sy doet dat oock in die van het uientw; want de eerste en waren anders niet als enckele figueren / de tweede sijn de waerhepdr.

Indien ghy my voorstelt dese woorden Christi Ioan 6. mijne woorden sijn gheest ende leven, ten kan u niet baten: want ick loochene dat dit te segghen is: Sy moeten gheestelijcker-wijse verstaen worden / ofte he toont my uyt andere schryftuer-plaetsen / dat gheest ende leven, te segghen is gheestelijcker-wijse: Indien ghy niet is van al dit en kont doen / bekent dan uw' onmacht ende gheeft by de saeke verlozen / want wy en hebben niet uwe epgen verklaringen noch consequentien / die ghy alleen recht uyt uw' eygen vernuft / niet te doen / daer moet bewijs sijn uyt de schryfture / eerst / datse ergens niet klaere woorden en dypdelijck seght dese woorden Dit is mijn lichaem, t'is een teecken ofte figure des lichaems / ofte datse niet anders als gheestelijcker-wijse moeten verstaen worden: ten tweeden / dat dese woorden / gheest ende leven, te segghen sijn / gheestelijcker-wijse.

De plaetsen van sommighe heylighe Daders die ghy hier boozders wederom inboepert om te toonen dat het eene figure is / hebben wy boven beantwoort ende van uw' berepsicht dat ghy ons uyt de

heele onthepdt sout toonen dat se het H. Sacrament
ghehouden heeft / alleen voor eene figure des lichaems.
Laet ons alleenlijck opnemen eene plaetse ofte
twee daer ghy utw' volcxken mede bedyngghen wilt.

De eerste is van Augustinus die seght De Heere en
vreesde niet te segghen Dit is mijn lichaem, als hy het teec-
ken sijns lichaems gaf.

Leest Augustinus noch eens / ende ghy sult bebin-
den dat hy uytleght dese woorden *Deuteron* : 12. 23.
Het bloedt is de ziele, de welke hy aldus seer wel ber-
klaert : Het bloedt is een teecken vande ziele, dan ber-
klaert hy dese woorden : Dit is mijn lichaem, op de
selve maniere : volghens dan dese verklaringsghen
van Augustinus, is het H. Sacrament een teecken van
t' lichaem Christi dat wesentlijck daer teghenwoor-
dich is, want ghelijck het bloedt vande beesten geen
teekē vande ziele kan wese / is zo dat de ziele niet'er
daet in het lichaem is / alsoo wilt Augustinus hier
anders niet segghen als dat het H. Sacrament an-
ders gheen teecken en is als van het lichaem Christi
dat wesentlijck ende met de daet selve daer teghen-
woordich is.

De tweede plaetse is van Beda, den welcken seght :
De Heere heeft het Sacrament van sijn vleesch en van sijn
bloed inghestelt inde figure des broodts ende des wijns.

Beda en kost niet krachtigher spreken vooz ons :
Ick sie wel dat ghy alreede vergheten hebt dat ghy
hoben / ick en weet niet hoe vele zijden papiers hebt
bekladt om te bewijfen dat de figure ofte beelde
van eenighe saeke / de saeke self niet en kan sijn :
merck nu wel op de woorden van Beda, hy en seght
niet dat het broodt eene figure des lichaems is /
noch den wijn een figure des bloeds / maer dat
Christus het H. Sacrament van sijn vleesch ende
bloedt inghestelt heeft in de figure des broodts en-
de des wijns : maer / volghens utwe eyghen bewij-
fen / de figure en kan de saeke selve niet sijn / ergo
hier en kan noch broodt noch wijn sijn / aenghesien
dat Beda seght dat'er de figure des broodts ende
des wijns is.

De andere plaetsen sijn van t' selbe alop / ghelijck
als ghy Ambrosius soo doet spreken als of hy seide
dat het hooft ende wijn figuren van t' lichaem en
bloedt sijn / daer hy dit seght van het sacrificie ofte
offerhande / de welcke wy mede segghen eene figu-
re te wesen bande offerande aen t' kruys.

Wat ghy seght datmen dit woordeken figure up
de leste dzucken van Ambrosius uptghefchrappt heeft
en kan ick niet aennemen / want ick hebbe eenen
dzuck van Ceulen by Anthon Hierat in t' Jaer 1626.
daer dit woordeken noch uptdzuckelick staet / hebt
ghy eenen dzuck die noch verscher is wijs en ong-
aen.

Doch wat willen wy langher besich sijn met
Ambrosius? Dese sijne woorden sijn klaer. Voor de
consecratie is t' wijn, naer de consecratie wort daer ghe-
maect het bloet t' welck de menschen verlost heeft. Daer
naer seyt hy dat de wetten vande nature verandert worden,
toont my hoe dit in u' nachtemael gheschiedt.

Calvinist. De Roomsche supponeren dat de figure-
lijke woorden en wijsen van spreken altydt don-
ker sijn / ende oorzaecke tot misverstandt ende dwa-
linghe gheben / en ick wil het teghendeel bande ver-
maerste meesters in de welsprekentheid bewei-
ren.

Catholyck. Ick hreese dat ghe te kozt sult scheren.

Calvinist: Aristoteles seght dat de oneyghentlijke ma-
niere van spreken yets heeft dat seer vreemt voort komt; maer
dat nochtans klaer ende aenghenam is.

Catholyck. Uest Aristoteles noch eens / want ick en
kan by hem sulcx op die plaetse niet binden.

Calvinist. Cicero seght dat de oneyghentlijke woord-
den sijn als sterren die een seker licht brenghen aen
de reden.

Catholyck. Cicero spreekt van ghelijckenissen de
welcke als-se klaer sijn de rebeninghe verlichten
ende wel van alle menschen ghebapt worden.

Calvinist, Maratius seght. Dat eene verbloemde wijs-
se van spreken altemet eben klaer is / als of-se met
eyghentlijke woorden wiert upghedzucht.

Catho.

Catholyck. Maratius spreekt namelijck van dese wijze die de menschen deurgaens ghebruycken als sy segghen Drinckt dat glas oft dien beker uyt. , t'welck alle menschen sonder eenige verclaeringhe verstaen van t'gene in t'glas ofte beker is ; heel anders is 'er in dese woorden : Dit is mijn lichaem, de welke de Calvinisten self om op eenen oneyghentlijcken sin te trecken niet vele kromme spzongen moeten draeyen en wenden / soo datse de woorden die klaer sijn/berdupstren.

Den H. Thomas ende andere van onse leeraers/die ghy boozberg noch inbrenghet om te toonen dat wy selve bekennen dat Christus eene oneyghentlijcke maniere van spreken ghebruyekt heeft / naemelijck als hy seyde Dese Kelck is het nieuw testament in mijnen bloede, verstaende door den Kelck t'ghene dat 'er in was : en doen niet ter saeke / want behalven dat dese maniere van spreken soo klaer is datse daetelijck van alle menschen verstaen wort / soo wortse daer en hoven noch van Christus selve verclaert als hy seyde Drinckt alle daer uyt : dat is / soo dese woorden luyden/drinckt t'ghene inden beker is toont my nu waer dat Christus die woorden / Dit is mijn lichaem anders verclaert heeft. danse met 'er daer luyden.

Calvinist Den Jesuit Salmeron seght: Het bloet wort in den selven zin gheseydt het nieuw testament te sijn ghelijck de besnijdenisse wort het verbondt ghenoecht, te weten, eene afbeeldinghe des verbondts.

Catholyck : 't is wat anders te segghen dat het bloedt Christi eene afbeeldinghe van het nieuw testament is / ende wat anders dat den wijn eene figure ofte afbeeldinghe van t'bloedt is.

Calvinist : Indien de laetste woorden des Sacraments oneyghentlijck sijn / waerom en sullen de eerste niet konnen oneyghentlijck mede wesen ?

Catholyck. De eerste woorden konnen eygentlijck ghenomen worden / waer toe dan oneyghentlijck / aenghesten dat noch Christus, noch ymandt van de Apostelen / noch bande Evangelistē noyt / doock selfs niet met een letterken / heeft te kennen gegeven dat Christus sprekende dese woorden, Dit is mijn lichaem,

daer dooz verstaen heeft een teecken ofte figure des lichaems: maer in de laetste woorzen heeft Christus sijn selven verklaert: 1. segghende: Drinkt alle daer uyt, want de Apostelen en kosten niet anders uytdrinken als het ghene inden kelck was 2. seght hy by Mattheus 26. ende by Marcus 14. ghehende den beker: Dit is mijn bloedt des nieuwen testaments, waer mede de oneygentlijke woorzen van Lucas duydelyck uytghelept worden: met wie wilt ghy t'nu houden? met Mattheus en Marcus, ofte met Lucas? seght ghy niet alle dyp? seer wel / doet dan ghelyck ghy hebben ghedaen hebt / als'er questie was van de vrucht des wijnstocks, ende leght de woorzen van Lucas uyt dooz de woorzen van Mattheus en Marcus, ende soofult ghy sien waerom dat de eerste woorzen: Dit is mijn lichaem niet en kunnen oneyghentlyck verstaen worden / te weten / om dat de schryfure die woorzen nergheens verklaert / maer wel de leste woorzen by Lucas, de welcke van Christo selve by twee andere Ehangelisten verklaert worden.

Calvinist: Is dat niet oneyghentlyck ghesproken dat de Heere aen sijne Discipelen een beedtz broodtz / ghelyck haere zinnen gherupghden / langhende / ende haer daer by bevelende dien te nemen ende te eten / het broodtz in substantie niet en soude verstaen hebben / maer alleen de sichtbaere ghedaente des broodtz?

Catholyck. Ten is niet waer dat Christus aen sijne Apostelen belast heeft een beedtz broodtz te eten / noch hy en heeft oock van die bete broodtz niet geseyt: Dit is mijn lichaem.

Calvinist. Is dat niet oneyghentlyck ghesproken dat de Heere die pbele toeballen des broodtz haer presenterende en segghende / neemt ende eet / niet en soude verstaen hebben dat sy die sichtbare speelen / maer sijn natuerlyck ende vleeschelyck lichaem souden nemen En eten?

Catholyck. Neen t' toech / dat en was niet oneyghentlyck gesproken / want sijne woorde waert soo klaer als den nuiddach / neemt ende eet, waert saecken dat hem

hem

hem pement hier op ghebzaeght hadde / wat sullen wy nemen en eten? hy en soude niet geantwoort hebben / broodt een teecken myns lichaems, want dat en heeft hy niet'er daer niet gheseyt/maer mijn lichaem, segghende: Dit is mijn lichaem sonder daer hy te boeghen broodt ofte teecken.

Calvinist. Is dat niet seer onepghentlijck gesproken dat den Heere sijn natuerlijck ende bleeschelijck lichaem onder de specten des broodts quansups be-lobende te gheben/ ende ghebiedende het selbe te nemen ende te eten / een geestelijck lichaem soude verstaen hebben?

Catholijck. Heeft dan den H. Paulus oock onepghentlijck ghesproken als hy gheseyt heeft dat onse bleeschelijcke lichamen / naer de berrijfentisse gheestelijcke lichamen sullen zijn?

Calvinist: Is dat niet oock (om een eynde te maken van die byemde figuren) seer onepghentlijck ghesproken dat den Heere Christus selbe een vrucht des wijnstocks noemt / 't ghene dat hy niet sijne Discipelen ghedroncken hadde?

Catholijck: 't Is meer als tijt dat gh'er een eynde van maect / want ghy herhaelt eene ende de selve saeke soo dickwils dat m'er van walgen sou. Nu loochene ick dan wederom / ghelijck ick boven ghedaen hebbe / dat Christus 't ghene in den keelck van 't H. Sacrament was / de vrucht des wijn-stocks ghenoeemt heeft.

Calvinist. De reden selve bereyscht dat het woordken Dit van het broodt alleen / waer van immer statelijck te hozen ghesproken was / ende dat den Heere in sijne handen hadde / verstaende woerde/ende dat / wanneer het woordken IS twee saken van verscheyden nature / als hier het broodt ende lichaem Christi zijn / aen malkanderen binde / dat het van gheene wesentlijcke maer eene beteeckenende vereensinghe alleen / verklaert woerde.

Cath. Daer de Schyftuere klaer is en geldt gheene reden / immers komt het alleen op de reden upt / soo zijn de Calvinisten lustigh boozsien om te toonen dat

dat

dat haere opinte onseplbaer is: Ick segghe dan noch eens dat het woordteken DIT niet gheseyt en wort van het broodt/ noch dat het woorden is het broodt ende lichaem niet te samen en boeght/ ende soo lanch als ghy my uyt Schrifture niet en sult konnen bewyssen/ (soo als ghy tot noch toe niet gedaen hebt) dat se erghens seght: 't is eene figure of te reecken des lichaems/ ick sal 't blijven loochenen/ want hier en kan de reden niet ghelden/ ende oock alle redenen ontbreken u.

Calvinist. Alle de voorgaende ende volgende woorden ende omstandigheden des Texts verskeren ons/ ende leeren ons ontwederprekelyck dat de consecratie woorden des Heeren gheene andere veranderinghe in 't broodt ghewrocht hebben als dat sy 't van een gemeen broodt/ een gheheylighde broodt/ ende sijn Lichaem Sacraments wyse ghemaeckt hebben.

Catholijck. Hier mede sijn alle de monden gestopt/ want desen nientwen Phytagoras *αυριος ερα*, seght dat het onwederprekelyck is/ hier mede is de sake heel klaer: Nochtans my dunckt dat 'er niet weynigh teghen te segghen en valt: Want aengaende de voorgaende woorden/ de Evangelisten seggen dat Christus, broodt nam/ en dat hy broodt brack/ ende broodt zeggende/ ende dat hy sepde neemt ende eedt, niet/ dat broodt is mijn lichaem/ maer alleenlyck Dit is mijn lichaem, om te toonen dat hy nu geen opsicht en hadde op het broodt, noch oock op eenige figure ofte reecken, want de volgende woorden sijn klaer als hy seght dat hy gheeft dat selve 't welck sal hanghen aen 't Krups/ dat en was noch broode noch figure des lichaems/ maer 't lichaem self in sijn weien/ soo en gaf hy dan noch broodt, noch figure des lichaems/ maer sijn lichaem self in sijn Wesen: Daer op volght: Doet dat tot mijne ghedachtenisse: Hy en seght niet 't ghene ick u ghebe en is maer eene ghedachtenisse/ maer ghelyck den H. Apostel dat verklaert: Soo dickwils als ghy dit dorn sult zyt ghedachtigh de doot des Heeren; de ghedachte-
nisse

nisse en siet op 't H. Sacrament self niet / noch op den persoon Christi, maer op de heele actie van bedienen / en eten / ende op sijne doot. Wat nu de andere omstandigheden aengaet : Den H. Lucas ghetuyght / volgens den oztginnelen Grieckschen text / dat den beker selver voor ons ofte tot verghiffnisse van onse sonden uptghestort wiert / maer daer en kost niet voor ons uptghestort worden als 't wesentlijck bloedt Christi, ergo 't ghene upt den kelck ghestort wiert en was niet anders als het wesentlijck bloet Christi. Epndelijck hy gaf een testament, wie sal konnen ghelooben dat soo eenen machtighen Heere / soo eenen Vader die sijne kinders tot den epnde bemintde / hun niet anders hoor een testament heeft achter-ghelaten als een stuck broodt ofte een gheschilderde lichaem : Wat seght ghy nu : is utwe leerlinge noch ontwedersprekelyck : goeden man als ghezyt / met wat satermarren en beuselinghen dat g'utwe domme ghemeente in slaep wieghe.

Calvinist : Augustinus seght : Indien een schelmstuck ofte eenigh ander boos werck u in de Schryfture schijnt ghehouden te worden / 't is eene figurelijcke wyse van spreken. Ten 3y / seght den Heere Ioan. 6. 53. dat ghy het vleesch vanden Sone des menschs eet ende sijn bloedt drinckt soo en hebt ghy gheen leven in u : hy schijnt met dese woorde eene boosheyt of schelmstuck te ghebieden / 't is dan eene figure die ons ghebiedt dat wy aen de passie des Heeren moeten ghemeenschap hebben &c.

Catholijck : Siet dat ghy utw' volck hier wederom niet en bedyseght / en seght recht upt / dat Augustinus hier niet en handelt van 't Alderh. Sacrament ghelijck men upt sijn heel Tractaet oock kan sien / upt het welck klaerlijck blyckt dat hy van opinie was dat men Ioan. 6. van 't H. Sacrament niet en sprack. 2. Seght aen utw' volck recht upt dat Augustinus hier siet op het vleeschelijck verstant van de Capharnaiten, de welke / ghelijck Augustinus oock seght / sich tabrelden dat Christus hoor hunne ooghen sijn lichaem in stucken sou kappen / ende alsoo 't eten ghe-

ven

ben niet stucken en brocken; ghy selbe kost wel weten dat Augustinus dit seyt/ende dat hy dit een schelmstuck noemt/oversulst dat de woorden Christi figuerlijck te verstaen sijn / niet dat se het H. Sacrament raeken / maer alleen het gheloobe in den lydenden Christum. Gaet dan heven/ende spreekt / segghe ick noch eens/ recht upt aen uw' volck sonder bedrogg ofte betwimpelinghen.

Maer dat ghy aldus de woorden vanden H. Augustinus betwimpelt hebt/gaet ghy het wederom stellen op legghen ende bedriegghen. 1. 'T is ghelogghen dat de gantsche Schrifure uwe uytlegginghe begunstighet, want tot noch toe en is'er op hondert jaren niet een Calvinist geweest die ons heeft konnen aentwysen waer dat de Schrifsture seght / 'T is eene figure of teecken des lichaems, ofte dit broodt is mijn lichaem: Toont ons dit eer ghe soo schreeuw. 2. 'T is noch onbeschaemderlijcker ghelogghen dat alle de Outvaders uwe uytlegginghe ghelooft ende haere naercomelinghen hebben overghegheven; ick hebbe u boven met den neus op hunne spreukē/rakende de Transsubstantiatie/ gelept/ende u overtupghet van contrary. 3. 'T is groot bedrogg/als ghy seght/dat alle de omstandigheden des texts uwe opinie nootzakelijck maken; ick hebbe u nu dadelijck / ende dit heel schryft deur / gantschelijck contrary bewesen. 4. 'T is schandelijck ghelogghen dat'er niet inde werelde tot dese ure toe by-gebrocht is dat de minste waerschynlijckheyt heeft tot voordeel van de wesentlijcke veranderinghe des broodts in Christi Lichaem. 5. 'T is ghelogghen dat de Roomsche leeraers selve noch niet en weten wat het eyghentlijck is, want alhoewel sy verschillen in de wyse van dit mysterte upt te legghen / soo komen se nochtans allegaer hier in over een dat'er wesentlijcke veranderinghe gheschiet/om dat de woorden Christi, Dit is mijn lichaem, gheensing en kunnen anders verstaet worden/ alsoo de Schrifure nergens en seght dat het broodt het lichaem is, noch dat het een figure of teecken des lichaems is; soo moeten sy van nootzakelijck ghenomen worden van 't wesentlijck lichaem Christi, dit en kan niet wesen

wesen ten zy dat het broodt berandere in't lichaem/
 ergo dit gheschiedt soo. 6. **T** is gheloghen dat Do-
 minicus de Soto in 4. sent. dist. 11. Q. 1. Art. 1. seght dat'er
 in dese materie / soo vele sinnen als menschen zijn, doch
 dit verghete ick u / want ick en gheloobe niet dat
 ghy hem selve ghelesen hebt: **M**aer als ghy upt-
 roept dat'er niets voor de Calvinisten over en blijft dan ee-
 ne suyvere victorie sonder sweet en sonder slach te slaen, dan
 toont ghy dat ghe eenen kloecken soldaet zyt / ghe-
 lijck dien by Plautus die met eens te aessent duycent
 mannen verflaghen hadde.

Calv. **J**udien ghy de Roomsche leeraers vzaeght
 wat sy upt die woorden / dit is mijn lichaem / afne-
 men / sy sullen alle upt eenen mont segghen dat den
 Heere wesentlijck ende dooz de Transsubstantiatie
 is in 't Sacrament.

Catholijck. **D**aer seght ghy ten lesten de opzechre
 waerheyt / ende bekent dat alle de Roomsche leeraers
 in de sache self ober-een-komen.

Calvinist. **M**aer soo ghy haer boozders vzaeght
 wat sy met dat woort Transsubstantiatie verstaen / ghy
 sult met den eersten haere oneensigheyt bemercken /
 want sommighe segghen dit / andere dat / &c.

Cath. **D**u moet ghy immerg bekennen dat het
 vershil onder onse leeraers van de sache self niet
 en is / want nu hebt ghy dareljck gheseyt datse af-
 legaer upt eenen mont de wesentlijcke beranderinge
 toestemmen / soo en is dan dit vershil niet anders
 als ober eenighe woorden ofte wijsen op de welc-
 ke dese beranderinghe gheschiet. **S**ijt ghy daer o-
 ber verwondert? **D**aer ghy leden niet anders in
 ul. nachtmael en hebt als broode, een teecken des lic-
 haems, daer bekent nochtans Joannes Calvyn lib. 4. In-
 stit. Cap. 17. §. 7. dat die verborgenthey met gheene woor-
 den vervadt can worden, het welcke ick sie, seyt hy / dat ick
 't selfs in mijnen gheest niet ghenoech en vatte, 't welck ick
 geerne bekenne, op dat niemant de hooghey van dese verbor-
 genthey met de maete mijnder kintshey en mete, maer ick
 vermane de lesers dat sy haer ghevoelen binnen dese soo vele
 de nauwe palen niet en houden, maer liever arbeiden om
 hooger

hoogher te climmen, dan sy souden door mijne leydinghe connen comen; want soo wanneer ick van dese saeke spreke, als ick ghearbeyt hebbe om alle dinghen te segghen, soo dunckt my noch selve dat ick seer weynigh na de weerdigheyt der saeke gheseyt hebbe: Ende hoewel den gheest meer can bedencken dan de tonghe can uyt spreken, soo wort hy nochtans door de grootheyt der sake overvallen ende verwonnen. Soo en can ick dan niet anders dan tot verwonderinghe deser verborghentheyt uytbreken de wijle mijnen gheest niet ghenoeghsaem en is om die te bedencken, noch mijne tonghe om uyt te spreken.

Hoozt ghy niet wat al spoochs dat Calvyn maecte met enre siechte saeke van broodt ende teecken, ende dat hy selve bekent dat hy de ghemeenschap Christi die hy hier seght te gheschieden niet begriypen noch bedencken en kan: wat wonder dan dat onse leeraers de maniere op de welcke de Transsubstantiatie gheschiet/ 't welck ul. Nachtmael dupsentmael in verhebenheyt ende verborghentheyt te hoven gaet/ niet volkomenlijck konnende begriypen / onder malkanderen disputeren op wat maniere dat se geschiet / houdende nochtans de sake selve vooz vast / ghelijck Jan Calvyn de ghemeenschap Christi vooz vast hout / alhoewel hy niet bedencken noch begriypen en kan hoe se geschiet: Hier mede zijn utwe twaelf zijden papfers die ghy met de verschillen dies-aensgaende van onse leeraers vervolt hebt/ als nergens toe dienende / in stucken ghescheurt: Ick soude u in 't ceteren van die voozseyde leeraers noch van beel bedroggh / ende verscheyden valscheden konnen overtuyghen / maer ick sal se vooz desen keer laeten passeren om u niet al te beel te beschamen. Laet ons hoozen wat besluyt dat ghy maecht.

Calvinist. Ick besluyte albus dat de ghene die de Transsubstantiatie met opereuse argumenten / ende verscheyden conclusien uyt de Schriftuer soecken vast te maken / ende aen andere te bewijzen / niet anders en doen als water doffchen.

Cath. Dat is een siecht besluyt / ende met meerder reden magh ick seggen van de Calvinisten dat se met

¶

alle

alle haere consequentien en slechte argumenten den windt siften: Want onse woorden: Dit is mijn lichaem, dit is mijn bloed legghen plat ende klaar inde Schrifstuer/ maer figure, teeken, ofte dit broode is mijn lichaem, en is in de heele Schrifstuer absolutelyk nergens te vinden.

Calv. Hoe konde dese luyde openbaerlijcker Godts heyligh woort / ende alle redelycke menschen besuorten/als dat sy ons willen wys makendat de h. Schrifsture klaerlyck seght/het gene dat naer haere eygen bekentnisse de scherpsinnighsteban verstant en de gantste van oordeel in de selve niet en konnen sien/noch niet geen redelyck ghebolgh upt-halen.

Cath. Van der meerder apen-spel sijn als dat de Calvinisten hunne leeringhe van 't nachtmael seggen klaar te legghen in de Schrifsture / en dat se nochtang niet een itreken onse konnen aentwysen daer gheseyt worde van 't nachtmael: Dit broodt is mijn lichaem, ofte 't is een teeken, ofte figure des lichaems: ende daer hunnen Calvyn opentlyck beken dat hy de gemeenschap Christi, die daer gheschiet/niet begrijpen/niet uytsprecken / jae selfs niet bedencken n kan.

Calvinist. De gantsche klaerheyt ende nootsake-lyckheyt van dese wesentlycke veranderinghe die men niet vele consequentien ende conclusie als met haebels upt de woorden / dit is mijn lichaem quansups soecht ende pooght te trecken die en bloeyt niet upt de Schrifsture.

Cathol. Ons ooren ruypen van al uw' geraeg/ende van al uw' praten met eene en de selve sake tot dyn / bier / vijf-mael toe te herhalen; om dan een eynde te maken/ ende uw' verdytigh herhael / ende onnuttyge woorden met eenen slaghe af te slaen: Ghe segghe / dat / onwederprekentlyck, sonder teghenspreken, sijt daer wel van verlekert, onse leeringhe aengaende de wesentlycke teghenwoordigheyt des lichaems Christi soo klaar in de Schrifsture uytgedruckt woort met dese woorden / Dit is mijn lichaem dat se niet beren en kan: Want het lichaem Christi moet'er ofte lichaemlijcker wyse ofte gerselijcker wyse

wijze zijn: Ten kander niet lichamelijcker wijze zijn
 ist dat Christus van 't broodt heeft gheseyt dat het sijn
 lichaem is/wat 't is onmogelyck dat het wesentlyck
 broot zo het wesentlyck lichaem Christi soo als op self
 met vele verghesche woorden (want de sake wijst
 haer selben npt) betwefen hebt: Het lichaem Christi
 en kander oock niet gheestelijcker wijze alleen zijn/
 want dit soude moeten zijn om dat het broodt in
 substantie eene figure ofte teeken des lichaems is/
 maer in de heele Schyfture soo groot als sy is van
 't eerste woordt Mathaei tot het leste woordt Apoca-
 lyps is en wordt nergens met een woordt gheseyt
 dat Christus dooz die woorden / Dit is mijn lichaem,
 verstaen heeft / Dit broodt is mijn lichaem, of 't is een
 teeken des lichaems, soo en is dan het lichaem Christi
 niet betekens of gheestelijcker wijze alleen in 't H.
 Sacrament: Vervolghens daer is meer onder-
 schept tusschen onse leeringhe ende de uwe / als 'er
 is tusschen Godlijcke leere / ende tusschen mensche-
 lijcke. De onse is gefondeert op die woorden Chri-
 sti. Dit is mijn lichaem, dese woorden soo se daer leg-
 ghen en luyden / sonder eenigh by-voeghsel / zijn
 oprechte Schyfture / maer sonder by-voeghsel, lic-
 haem is lichaem te segghen / ende niet broodt ofte
 teeken, soo hebben wy van booz onsen eersten gront
 de Schyftuer soo se leydt ende luydt / te weten dat
 het eyghen lichaem Christi daer is: op wat wijze dat
 het daer is bloeyt npt de woorden met consequen-
 ten volghens den sin bande heele H. Kercke / ghe-
 lijck ghy self npt onse schyffers betwefen hebt; maer
 niet sonder bedroch / willende u' volcke wijs-
 maken dat onse heele sake van 't H. Sacrament
 nergens op en steunde als op de auctoritey bande
 Kercke sonder eenigh bewijs npt de Schyfture /
 daer ter contraten de sake self dat is de teghens
 woordigheyt des lichaems Christi vast ghegront is
 op de klare woorden van de Schyfture / ende de ma-
 niere alleen op de welke het daer is ghetrocken
 wordt npt den sin bande H. Kercke als noorsake-
 lijck bloeyende npt die woorden Dit is mijn lichaem:

Maer de Calvinisten en hebben noch Schrifte/noch
kercke/noch auctoriteyt op de welke sy haere leer-
ringhe gronden: Sy nemen dese woorden op: Dit
is mijn lichaem, maer by het woorden dit hoeghen
sy broode, by het woorden is of e lichaem, voegen
sy teken ofte figure, dit en is gheene Schrifte/
want dese en heeft nergens noch opt per sulcx ge-
seft: Ghy seght: men moet daer tecken door con-
sequenties uyt andere dierghelycke Schrifte/
plaetsen / omstandigheden des Texts &c. Soo en
stemt dan segge ick noch eens uwe heele leerlinghe
nergens anders op / als op enkele consequenties:
Want ghy en hebt voer uw' fondament / aengaende
niet alleen de maniere / maer oock de heele substan-
tie der saeke / niet eene klare Schrifte / niet eene
Schrifte soe se leght en luydt sonder by-hoegh-
sel; want dat die woorden: Dit is mijn lichaem, soe se
legghen / niet betekenen noch broodt, noch figure,
blijckt uyt uwe eygen maniere van voortgaen. Om
te toonen dat se broodt betekenen / ghy moet dese
consequentie maken / Christus nam / brack / zeggende
broodt / ergo gaf broodt aen syne discipelen / siet
hier alreede eene consequentie: Om te toonen dat
se teekens, of figurelijcker-wijse moeten verstaen wor-
den / moet ghy dese consequentie maken: In de Sa-
cramenten van 't oude testament wordt dese manie-
re van spreken ghebruykt / ergo oock in de Sacra-
menten des nieuwen testaments: siet daer de twee-
de consequentie / ende die maecht ghy met ten eer-
sten en dadelijck op die bloote woorden / Dit is mijn
lichaem, treckende alsoo de selbe van eenen eyghen
sin / ghelijck als se legghen / tot eenen oneyghen
sin / soo en hebt ghy van voer uwen gront niet eene
Schrifte die klaer ende plat leght sonder lap/by-
hoeghsel / en consequenties; die consequenties en
bloepen noch uyt de woorden self niet / noch uyt ee-
nighe andere Schrifte-plaetsen / maer alleen uyt
uw' eyghen vernuft / soo en is dan uwe heele leer-
inghe nergens op ghefondeert als op 't vernuft van
eenighe menschen / sonder Schrifte / daer de heele
sin bkan

substantie van onse leerlinge vast staet op claere woorden van de Schryfture soo se legghen en luyden / waer upt dan de Maniere alleen dooz consequentie van selfs bloeyt / ende van de heele Kercke ende Out-Daders / soo ghy hoben cont sien / aengenomen ende bevestight wort.

Hier mede laet ick u nu praeten in 't wilt ende ligghe soo lanck als 't u lust ghelijck ghy oock eenige zijden daernaer doet : uw' praeten in 't wilt / en van de anhozstept bande Schryfture / ende van vele andere fatermerten / die hier niet een hayken te passe en comen / sal ick eens uptlachen / ende verwachten tot dat ghy wederom op den wegh comt : Dit bidde ick u alleen te willen indachtigh zijn / dat ghy gheloghen hebt / segghende / dat wy, de groote naemen van Athanasius, Chrysofostomus, Basilius &c. in onse discoursen ende schriften ghebruyken alleen tot eene parade, ende om de ooren ende de ooghen van onse toehoorders ende van de lesers te voldoen. 2. Hebt ghy gheloghen als ghy seght / dat wy de eendrachtigheyt van de Out-Vaders verachtelijck onder de voeten treden. 3. Hebt ghy gheloghen / segghende : Het comt nu op het laetste Concilium van Trente, ende op den Paus alleen aen. 4. Hebt ghy gheloghen dat'er niet een eenigh Out-Vader gheweest is die de steken van de tonghe of de penne van onse leeraers heeft conen ontgaen.

Wat aengaet de spreken van *Canus, Petavius &c.* en dienen nergens toe als om het papier te vullen / ende uw' siecht volckchen met vele woorden te paepen / als ghy 't niet en cont doen noch met schryfture / noch met bestandighe redenen. *Canus* en seght niet anders als dat wy de *H. Daders* niet en moeten volghen in alles wat het gheloof niet en raecht / want over soodanighe sacken staet het een veder by zijne optime te volghen.

Petavius seght dat de *Out-Daders* menschen gheweest zijn / ende oock somwijlen ghedwaelt hebben / maer hy spreekt alleen van elck in 't besonder dat se costen dwalen als menschen / en dat'er sommitghe mer'er daer hebben ghedwaelt / maer hy en spreekt niet van de *Out-Daders* als sy eenigh stuck een-

dzachtelijck leeren. Desghelijcx seght oock Cathari-
nus dat wy de Out-Daders niet in alles ende in
een peder stuck en zijn ghehouden te volghen. Doch
om gheenen tijt te verliesen met ydele woorden ghe-
lijck ghy ober al doet/ alle de reyse van onse leeraers
die ghy noch voorszelt/ ofte spreken van eenige Out-
Daders in het besonder dat-se ghedwaelt hebben/
ofte van soodanighe stucken die het gheloof niet en
raechten/ghelijck onder andere wat men moet ver-
staen door de Sonen Godis van de welke in 't boeck
Genesis woxt gesept dat-se de dochters der menschen
saghen dat-se schoon waren: Wat gaet dit het ghe-
loof aen? hout by hter van dat ghe begheert.

Calvinist. Soo der eenighe sake is waer in alle de
oude leeraers meer dan duyfent jaeren lanck / zijn
eens gheweest/ 't is byten alle twyffel daer in ghe-
weest dat alle de Chyistenen dit h. Sacrament onder
beyde de specten des broots ende des wijns/ nae des
Heeren bevel schuldigh zijn te ontfanghen.

Cath. Godt zy ghelooft dat ghe naer soo vele staen-
ghen teghen de locht ende swieren in 't wilt ten le-
sten wederom comt op den wegh: Maer 't is ian-
mer dat ghe hier wederom begint te liegen: Want 1.
't is leughen dat alle de oude leeraers het ontfan-
ghen des h. Sacraments onder beyde de ghedaen-
ten vooz een Bevel ofte Ghebodt des Heeren gehouden
hebben; 't welck Cassander die ghy hier voorszelt oock
niet en seght / maer alleenlijck dat dit de alghemeene
Kercke meer als duyfent jaeren heeft onderhouden, sonder
te vermacuen van eenighe Gebodt. 2. 't is eene onber-
dzaeghe lijck leughen dat het Concille van Constants,
sonde gheseyt hebben / niet teghenstaende het ghe-
bodt Christi, ende ghebuerigh ghebryck ende een-
dzachtigheyt van de oude Catholijck Kercke / dat de
ghemeene Chyistenen sich niet eene gedaente alleen
souden te vreden houden: Ick segghe dat dit een leu-
ghen is die den duyvel selve ghesmeedt heeft / want
dat voorszeyde Concille seght heel contrarie / te we-
ren / dat het gheen ghebodt des Heeren en is onder
beyde de ghedaenten te communiceren.

Calvi.

Calvinist. 'T is mede eene seer generale opstete ende die ettelijke eeuwen in de oude kercke ghebuert heeft dat de H. Eucharistie niet alleen aen de oude / maer oock aen de onmondighe kinderen nootsaekelijck was.

Cath. Ghy moet me alle de Vaders noemen / ten minsten een upt elck eeuw / die gheleert hebben dat de Communie aen de onmondighe kinderen nootsaekelijck was / dat is het eerste: soo niet / soo moet ghy my dan bekenen dat de kercke dese gewoonte heeft moghen veranderen / naemelijck alsoo ghy self upt Maldonatus niet meer als twee Vaders alleen / te wesen / Augustinus ende Innocentius I. Dooz den dagh brenghet / de welke elck in 't besonder de heele kerck niet maeken: Indien ghy nochtans dact by blijft dat de heele oude kercke dit vele eeuwen ghehouden heeft dat het H. Sacrament aen de onmondighe kinderen nootsaekelijck ter Saligheyt was / waerom hebben de Calvinisten mede dit afgehoeken: laet ons twee redenen hoozen op dat wy ons missechten met de selve moghen verantwoorden ende beschermen.

Calvinist. De Vaders van 't Concilie van Trenten zijn stoute menschen gheweest die niet alleen / tegen het gheboelen van Augustinus, en segghen dat het Sacrament de onmondighe kinderen niet aen en gaet / maer die op verbeurte van Saligheyt verbiuden haer dit Sacrament meer te bedienen / maer noch stouter ende onbeschaemder zijn sy hier in dat se ons ghebeden sulck eene openbaere valscheyt te gelooben.

Cath. Hier staet dat dom volcken vande Calvinisten buyten twijffel met den mont open van verbaestheyt als se hunnen Predikant soo hoozen spreken / en dencken: Wat hoor een destighe man van een Predikant hebben wy die soo stouteijck teghen een heel Concilie vande Paptisten duyst uptballen ende herispen: dat zijn de mannen die oppergetelijck den gheest Gods hebben / en nergens noch op niemant en passen als sy maer de locht vyz hebben om te rieren ende te schreeuwen buyten het gesicht vanden

den byant: maer desen stouten ende onbeschaemden
schreuter steecht hier zijn eygen selven het hert
af / want hy seght dat het Concilte van Trenten ghes-
bedt eene openbare valscheit te ghelooven als het
leert dat het H. Sacrament aen de onmondighe kin-
ders niet nootsakelijck is: Wel aen/hout gy dit booz
soo eene openbare valscheit te leeren dat aen de on-
mondighe kinders het H. Sacrament niet nootsae-
kelijck is / soo syt ghy dan met alle de Calvinisten
grouwelijcke ende moet-willighe dwael gheesten die
dese valscheit wel siet ende vervloecht / ende noch-
rang de selve omhelst ende volghet / de wijle ghy selve
aen de onmondighe kinders uw' nachmael niet en
bedtent.

Calvinist. Wacht u Roomsche, wacht u Onroomsche,
(soo ghy begheert niet bezoghen te worden) al te
licht te ghelooven als nemant seght / Alle de Out-
Vaders hebben dus of soo geloofst ende gheschreven:
ofte sy comen in dese ofte die saeke altemaet ober-
een: Want mensghmael spreekt men van de ober-
een-cominghe van de Out-Vaders in 't een of in
't ander stuck der leere / en men can altemet gheen
thien / sae altemet gheen byf aentwijfen.

Cath. Hoozt ghy dit gheschreuw wel ghy Calvini-
sten? uwen Predikant self waerschouwt u dat ghe-
u van hem wel sout wachten / ende niet lichtelijck
ghelooven 't ghene hy teghen de Catholijken in zijn
heel schrift uptghebraecht heeft: Wacht u wel / sck
segghe noch eens / Calvinisten, wacht u wel / ende en
ghelooft niet van al wat desen uwen Predikant te-
ghen de transsubstantiatie tot noch toe gesent heeft:
Want op de 41. Zijde van zijn schrift / seght hy: Alle
de Out-Vaders hebben dit H. Sacrament op gheene andere
wijle aenghemerect als voor een H. Teeken van het doode
Lichaem Christi, ende hy wijst niet meer aen als eenen
Out-Vader alleen / te weten Chrysostramus. Aen de 46.
Zijde seght hy: De Gantsche Catholijke Kereke heeft by
de duyfent jaeren lanck eenpaerlijck dese woorden; dit is
mijn Lichaem verstaen van eene figure des Lichaems: On-
dertus-

beruffchen en stelt hy niet meer als twee Vaders
 booz. Ende 101. zjde / seght hy : Alle de Out-Vaders
 hebben 't altijd soo verstaen dat het Broodt het Lichaem
 Christi is. Middelerijt en brenghet hy niet meer als
 neghen Vaders / en dat noch niet bedroch / te booz-
 schijn. Wach u dan Calvinisten desen uwen Predi-
 kant te gheloooben / want / ghelijck ghy hier siet / en-
 de in zyn eyghen schryft cont naesien / hy spreekt
 menighmael van de ober-een-cominghe van alle de
 Out-Vaders in 't een oft in 't ander stuck / ende en
 can altemet gheen neghen / sae gheen twee / sae som-
 tijts niet enen aenwijfen.

Let hier oock wel op / dat hy niet anders en soeckt
 als u becommert te houden met pbele ende bergerf-
 sche discoursen om dat hy een groot boeck sou schij-
 nen te maken / ghelijck als hy twaelf zjden gaet
 becladden om te toonen dat de Roomsche leeraers
 hier in niet ober-een-comen / of Christus Ioan. 6. spreekt
 van 't H. Sacrament ofte niet : Hout daer van dat
 ghy begheert / want hy onx selbe en is het gheen ar-
 tykel des geloofs. nochtā Maldonatus seght seer wel
 dat het stout ende bermetelijck is contrarij te leeren
 hy en seght dat niet sonder reden / want hy stelt ober
 de dertigh Out-Vaders booz ende hier Generale
 Concillen de welke allegaer het sesde Capittel van
 den H. Ioannes hebben verstaen van het Alderh. Sa-
 crament.

Calvinist. Ick verfoeke dat ghy my niet en geloof-
 ten zo dat ick soo claer als de soune op den middagh
 aenwijfe dat al dat pochen en roemen van desen Jes-
 suit Maldonatus op de eendzichtigheyt ende algemeene
 roestemminghe van de Out-Vaders / anders niet
 en is dan een groot-sprieken / een stout ghetackel /
 ende onbeschaemde leughen.

Cath. Hoyt en handelbe ick niet met onbeschaemderen
 mensch: hy wilt Maldonatus overtuyghen van leugen
 sonder nochtang enen enckelen Out-Vader van
 dertigh en meet / die Maldonatus hier boozstelt / te we-
 derlegghen / ofte te toonen dat sy sulcx niet en seg-
 ghen gelijck Maldonatus hun toeschryft: Wat sal-met
 maken

maecken met soodantighe menschen / die soo stoute-
 lighck een ander bedriegghen ende eplaegs met de arme
 Calvinisten, die sich soo laeten bedriegghen als kinders
 ende blinde : beminde Broeders / ick bidde u / indien
 ghy latijn cont / leest Maldonatus eens selbe / indien
 ghy 't niet en cont / laet hem eens / tot uwe meer-
 dere gherustighepdt / boozlesen van een rechtsin-
 niggh man die dese tale verstaet / ende ick ben wel
 versekert / indien ghy noch eenighe reden ghe-
 bruyckt / dat ghy desen uwen Predikant sult
 verbloeken als eenen grooten bedrieggher. Siet
 nu noch boozders : hy belooft u soo claer als 't licht
 vande Middagh aen te wijzen dat de Out Vaders
 ende Roomsche leeraers staende houden dat-men
 Ioan. 6. niet en spreekt van 't H. Sacrament : onder-
 tusschen sonder eenen enckelen Out-Vader te booz-
 schijn te brengen / stelt hy u booz eenen Gabriel Biel
Leet. 36 in Can. Missa, den welcken op dese plaetse up-
 druckelijck leert dat Ioan 6. ghesproken wort van 't
 H. Sacrament / want / seyt hy / dit Gheestelijck eten is
 oock waerachtelijck Sacramenteel ; om dat Christi vleesch
 in 't H. Sacrament niet sichtbaerlijck ende met stuc-
 ken ghe-eten wort / 't welck hy oock in 't lanck en-
 de breekt met de woorzen vanden H. Augustinus be-
 stecht : Wat dunckt u nu / beminde Broeders / van
 uwen Predikant die onse leeraers soo schandelijck
 belieghet : siet of hy booztaen noch moet ghelooft
 worden / Maer niet onbeschaemder als dat hy het
 heel concilte van Trenten met zijne leugheus soecht
 op zijnen cant te trecken / als of het sepde / dat-men
 Ioan. 6. van 't H. Sacrament niet en spreekt / daer
 het Concilte niet anders en seght als dat-men upt
 dit Capittel niet wel en can afnemen dat Christus aldaer
 GHEBIEDT onder beyde de specien te communicerē : Maer
 upt claerlijck blijkt dat het boozsepde Concilte het
 daer booz hout dat Christus Ioan. 6. spreekt van 't H.
 Sacrament / maer niet en GHEBIEDT dat-men 't on-
 der beyde de ghedaenten soude ontfanghen.

Doch hoe can desen quant onbeschaemder leugen
 begaen van als hy seght dat-men hy de Out-Vaders
 noch

noch tael noch teeken van de wesentlijke veranderinghe des hzoodts in 't Utschaem Christi con binden/ daer Bellarminus ober de dertigh Out-Daders boozsiet die de selbe beweert hebben / op de welke desen Calvinistischen swetsen niet een enckel woort en con teghen-segghe: Nu verblijt hy immers 't gene hy daerlijck versocht heeft / te weten / datmen hem niet meer soude ghelooben.

Calvinist. Suarez selve *In 3. Diss. 50. Sect. 1.* beken openbaerlijck dat alle de naemen die de Out-Daders gebuyekt hebben als se van de veranderinghe van 't hzoodt in 't Utschaem Christi handelen / hem niet en voldoen / oft om dat-se al te rupin zijn / ofte eene accidentele veranderinghe in qualiteyt slechts beteekenen / immers dat-se dese gheheymnisse niet net en berekenen.

Cath. Ghy bedyeght: Ghy sou't er moeten by hoeghen hebben dat Suarez upt menighe Out-Daders te bozen betoont hadde dat-se gheloofden dat de substantie des hzoodts verandert ofte verkeert wiert in de substantie des Utschaems ghelijck nu oock de Catholische Kercke ghelooft / maer dat-se gheen bequaemen ende eyghen naem hadde ghebonden om dat-se veranderinghe upt te dzucken / den welcken het Concillie van Lateranen ghebonden heeft als her dese veranderinghe genoemt heeft Transsubstantiatie. Dat dit/seght Suarez daer hy / soo dzemt niet en is de naemen te gheben aen eenigh mysterie / blyckt dat de oude Griexsche Kercke om upt te dzucken dat den Sone in de H. Ghybuldigheyt van eender wesen is niet den Vader/desen naem *πατὴρ* heeft ghebonden / ende desen naem *θεοτόκος* om upt te dzucken dat de H. Maghet de waere Moeder Godts was. Om' bezogh dan is hier in ghelegen dat ghy uw' volcken wilt wijs-maeken als of Suarez sepde dat de H. Out-Daders de Transsubstantiatie niet geloofst en hadden/daer hy heel contrarij bewijst / ende niet anders en seght als dat-se noch gheen woort ghebonden en hadden om eyghentlijck dese veranderinghe upt te dzucken: Ander sijns de saeke selve skout vast / ende seg

soo wy hier disputeren niet van naemen oft enckele woorden, maer van de saecke self/ soo hebt ghy utwe arme ghemeente willen bedrieghen als ghy Suarez tot u' boozdeel ghenomen hebt.

Doch om dat ghy t'iu u' schyft hier en daer soo breekt hebt als of de wesentlijcke veranderinge van t'broodt in t'lichaem Christi eerst gesmeect waer oft in t'Concille van Lateranen, oft in t'Concille van Trenten, hebt dit tot een toemaet behalven de vaderg die sck u hoben by ghesedt hebbe.

Den *Erw. Beda lib. de mist. miss.* seght: Daer schijnt broodt te sijn, daer de substantie des broodts niet en is; desen heeft vijft hondert jaeren booz het Concille van Lateranen, ende acht hondert jaeren booz het Concille van Trente gheleest.

Den *H. Bernardus die hondert jaeren booz t'concille van Lateranen, ende vier hondert jaeren booz t'Concille van Trenten leefde* / seght *de Cana Dom*: De hostie die ghy siet, en is nu gheen broodt, maer het vleesch Christi; desghelijcx de vochricheydt die ghy siet, en is nu gheenen wijn, maer het bloedt Christi, ghelijck daer gedaenten worden ghesien welckers saecke ofte substantien men gheloost daer niet te sijn, alioo wort de saecke waerachtelijck ende wesentlijck gheloost, welcker gedaente niet ghesien wort.

Petrus Cluniacensis die op den selven tijdt leefde seght contra Petrobrus: In het H. Sacrament schijnt broodt ende wijn te sijn t'welck niet en is, ende t'vleesch ende bloedt is verborghen voor d'ooghen, t'welcke is.

Petrus Lombardus die niet meer als vijftien jaeren daer naer leefde / Lib. 4. sent: dist. xi. lit. D. seght: Naer de consecratie en is'er gheene substantie van broodt ofte wijn, alhoewel de ghedaenten oevblijven.

Calvinist: Suarez spreekt soo als of hy wilde segghen: De wijle wy upt de woorden vande outvaderg onse miraculeuse ende wesentlijcke veranderinghe niet kunnen bewijzen / wy hebben andere woorden / ende nentwe wijzen van spreken gesmeect om onse nentwe Theologie beter ende bequaemlijcker upt te drucken.

Catholyck. Ghy sijt een quaet mensch/aengheffen dat ghe willens en wetens uwe ghemeente wilt blinthoeken; want ghy kost wel weten/indien ghy niet gantschelijck plomp en onghestudeert sijt/dat Suarez upt de outbaders de wesentijcke veranderinghe des broodts in t'lichaem Christi vast ghestelt hadde/ende dat hy alleentijck daer naer disputeerde wat naem datmen eyghentijck dese veranderinghe kost gheben; wat raecht nu den naem de saecke self; laet den mensch daerom een mensch te sijn om dat hy geenen naem en heestrostet liet de oude kercke daerom te ghelooven dat den Sone in de Godtheit van eender wesen was met den Vader/om datse den naem *opavrios* noch niet ghevonden en hadde?

Calvinist: Niemandt ter werelst hoe gauw dat hy oock mach sijn en kan upt de woorden ende redenen bande outbaders niet eene narnerijcke ende gheralsoneerde consequentie / de transsubstantiatie haelen.

Catholyck. Soo veel als ick upt al uw' lof pzaeten hebbe konnen bemercken / ghy en sijt niet bequaem om eene eenighe consequentie te maecken / doch ten is niet van noode want de woorden van de H. Daders legghen plat ende klaer.

Cyprianus seght: dat het broodt van nature verandert sijnde. maer niet in ghedaente, het vleesch Christi wort door de almoghentheydt Godts.

Hoe kan het broodt van nature veranderen/indien de substantie noch blijft?

Cyrillus seght: T'en is gheen broodt dat ghe siet, alhoe-wel het aen den smaeck broodt schijnt te sijn, maer onder de gedaente van broodt wort u het lichaem gegeven.

Is dit niet t'selbe t'ghene dat wy segghen/t'en is gheen broodt al schijnt het soo te wesen/maer t'is t'lichaem Christi onder de ghedaente van broodt?

Beda seght: Daer schijnt broodt te sijn, maer daer en is gheene substantie van broodt.

Strabus seght: T'is seker dat de substantie van broodt ende wijn inde substantie van t'lichaem ende bloedt des Heeren verandert wort.

Pascha

Paschasius seght: Al is hier de ghedaente van broodt ende wijn, t'en is nochtans gantschelyck niet anders nae de consecratie als het vleesch ende bloedt Christi.

Merckt wel / niet anders, oversulcx gheen broodt meer / maer alleen de ghedaente des broodts.

Hugo de S. victore seght: men siet de gedaente van broot ende wijn, maer men gelooft dat'er de substantie van broot ende wijn niet en is. D'eene substantie wort in d'ander verandert, de substantie des broodts ende des wijns wort verandert in t' waerachtich lichaem ende bloedt Christi. **Siet hier hozen noch andere meer / gaet nu henen / ende hout noch den spot met uwe ghemeynte als ghy haer wijs-maect datmen de wesentlijcke veranderinghe upt de woorden bande out baders niet haelf en kan: sy souden moeten sijn gelijck ghy / dat is eenen hoop tyn-staeken / die dese veranderinge met de handen niet en konnen tasten by de out-baders: Daerom al wat ghy boozder praet / te weten / datmen de outbaders op de pijn-banck set, uytrect, hunne woorden en redenen met eenenen langhen sleep van duytere ende verre ghesochte consequentien, ende menichte van conclusien eenen draey gheeft, ende de selve ghebiedende wijze sulck eenen zin ende verstandt toedicht als men willet, sijn soo vele leughens als woorden ghelijck nu de heele werelt upt de outbaders selke kan sien.**

Te vergheefs beroept ghy ons dan om te bewijsen onse leeringhe / ghelijck ghy valschtelick roemt dat ghe de uwe betwefen hebt / want het eerste is van my nu alree soo ghedaen dat ick u onder dat gewicht sien beswijken:

Het tweede heb ick soo wederlepdt / dat ick niet en sie hoe ghy upt de broode gheraecten sult / maer sult booz de heele werelt alrijt moeten beschaemt blijven / booz eenen botterick ghehouden worden / sac utwen hals laeren die ghy ten besten ghegheven hebt indien ghy de waerhepdt niet en seyt.

Calvinist. Augustinus seght dat Christus in eene sckere plaetse des hemels is om dat hy een waer lichaem heeft.

Catholyck. Augustinus en wilt hier anders niet hebben als dat Christi lichaem sich niet op alle plaetsen soo uytstreckt ghelijck de Godlijckheydt selve.

Calvinist: Den selven Augustinus seght dat Christus naer sijne lichaemlijcke teghentwoordicheydt niet te ghelijck en kan sijn in de sonne / ende inde maene / ende aen het Cruys.

Catholyck. Augustinus spreekt hier teghen de Manichéen de welcke Christum meynde te sijn niet eenen mensch / maer een seker licht uytgestreckt dooz de sonne / de maene / ende alle andere plaetsen / ende dien Christus die van Pilatus ghekruysd wiert seyden sy een schijn-lichaem / ende niet een waerachtich mensch te sijn. Hier op maect Augustinus dat argument: Indien Christus eenen gheest ofte schijn-lichaem was hy en kost niet ghekruysd worden: Indien hy een lichaem heeft t'welck uytgestreckt is dooz de sonne / maene / ende andere plaetsen / hy en heeft niet heel en gantsch konnen sijn inde sonne / maene / ende aen t' Cruys / want een lichaem soo verre uytgestreckt dooz soo vele plaetsen en kan niet heel en gantsch sijn op elke plaets in t'besonder: waert saeken dat Augustinus hier sprack van t'lichaem Christi ghelijck het mer'er daet in sijn selven is / ende niet ghelijck de Manichéen dat seyden te wesen / dan seght hy alleen dat het lichaem Christi natuerlijcker wijse op vele plaetsen niet te ghelijck en kan sijn: Dit blijkt hier uyt / want hy seght op de selve plaetse dat eenen gheest niet en kost lijden aen t' Cruys / te weten / natuerlijcker wijse / want Lib. 21. de Ciu: cap. 20. seght hy dat eenen gheest van t'lichaemlijck vyer wel kan lijden dooz de macht Gods / waer teghen hy stelt het lichaem Christi, ende seght dat het niet samen en kan wesen inde sonne / maene / ende aen t'kruys / te weten natuerlijck.

Tghene ghy hier raest dat dese plaetse van Augustinus soude vervalscht sijn in een woordt ofte twee vzaeght utwe eyghen broeders van Basel waerom datse soo stout sijn gheweest sulcx te bestaen / want sy hebben het woordken potest, ende niet opo-

ter (daer ghy de verbalschinghe in stelt) in haeren
druck van t'jaer 1556. gheeft se by eene goede
reprimende om dat se sulcx ghebaen hebben.

Calvinist: Vigilius seght: den Sone Gods is nae
sijne menschelgcke nature van ons verrocken /
maer met sijne Godlijckheydt is hy by ons tot het
eynde des werelts / als Christi vleesch op der aerde
was / soo en was het seker niet in den hemel / ende
nu het inden hemel is / soo en is het doozwaer niet
op der aerde.

Catholyck. Seght my eens hoe Christus Ioan: 17.
11. 12. kan segghen dat hy niet meer in de werelbt
en was / ende hoe hy v. 12. soo sprack als of hy met
sijne Discipelen niet en waer / daer hy nochtang
met'er daer inde werelbt ende met sijne Discipelen
was: hy en kan hier dooz niet anders verstaen als
dat hy inde werelbt niet meer en was ghelijck te
vozen / te werck omgaende ende verkeerende onder de
menschen: alsoo is het seker dat Christus op de selbe
wijse niet meer en is op de werelt / waer upt niet en
volght dat hy niet en is op eene onzichtbaere ma-
niere in t'alderheyligste Sacrament; van t'eerste
spreekt Vigilius, maer niet van het tweede.

Calvinist: Eusebius Caesar: seght dat Christus gheseyt
heeft / en denckt niet dat ick spreke van dat vleesch
dat ick ombzaghe al of gy dat eten moest / en denckt
oock niet dat ick u ghebiede dit tastelijck ende lic-
haemijck bloedt te dinccken / maer inijne woorden
sijn gheest ende leven.

Catholyck. Ghy en weet inder waerheydt selbe
niet wat dat ghy seght: Hoozt ghy dan niet dat
Eusebius hier spreekt van het lichaem Christi sichte-
baerlijck ghelijck hy het omdroegh niet te eten ende
het bloedt tastelijck niet te dinccken? wat raecht dat
de maniere van eten in t'heylig Sacrament: daer-
om segt oock den H. Augustinus op die plaetse die gy
by-bzenght: Ghy en sult niet eten het lichaem dat
ghy ZIET, ghy en sult niet dinccken het bloedt dat
de soldaten sullen upstozren als sy my sullen krup-
pen / maer ick hebbe u een Sacrament ghegheben /
niet

niet als een teeken van mijn lichaem / maer als
een teeken van de inwendighe gratte de welke
ick in utwe ziele dooz t'heyligh Sacrament soz
ten s. l.

Calvinist. Dat ons nu eens de Papissten soo klaer
uyt de H. h. outbaders bewijst dat wy het natuerlijc
lichaem des Heeren ontfanghen en niet den mondt
eten / ghelijck wy nu het contraryc uyt de woorden
van Eusebius ende Augustinus betwefen hebben.

Catholyck. Ich laete my boozstaen dat utwe ep-
ghen ghemeente niet u lacht ende spot als s'u soo
hoort spreken / want wat apparentie van klaere
bewijfen is hier ? Hoort hoe de Catholycken hier
mede te werck gaen.

Tertullianus *lib. de resur. carnis* seght: ons vleesch niet het
lichaem ende bloedt Christi. Hoe kan ons vleesch dat
nutten / als dooz den mondt des lichaems ende niet
van de ziele alleen ?

Cyprianus *Serm. 5. de lapsis* : Sy doen ghewelt aen t'lie-
haem ende bloedt des Heeren die het onweerdelijck nutten,
ende sondighen meer met de handen en mondt, dan als sy
den Heere verloochent hebben : Hoe kunnen sy sou-
dighen niet den mondt, indien sy (niet de figure de
lichaems / daer Cyprianus niet een woordt van ver-
maent) maer het lichaem ende bloedt selve / niet
den mondt niet en ontfanghen / ghelijck sy t'op die
tijden ghewoon waeren oock te nemen in haere
handen ?

Gregorius Nissenus. *Orat. Catech. cap. 36, 37.* Dat lie-
haem, seyt hy / t'welck van Godt onsterflijck is ghemaect,
komende in ons lichaem, verandert dat heel in sijn selven,
maekende dat ghelijck aen eene onsterflijcke nature. Hy en
seyt niet dat het hooft ofte teeken des lichaems
in ons lichaem komt / maer het onsterflijck lichaem
Christi self / merckt / dat het komt in t'lichaem / ende
niet alleen in de ziele dooz het gheloof.

Augustinus. *lib. 2. contra advers. leg. & Prophet. cap. 9.*
Wy ontfanghen, seyt hy, met een gheloovigh herte, ende
met den MONDT den middelaer tusschen Godt ende de
menschen, den mensch Christus Iesus als hy ons sijn vleesch
gheeft

F

gheeft

gheeft om 'eten ende sijn bloedt om te drincken. Hier seght Augustinus dat wy met den monde eten/niet het hooft/ ofte figure des lichaems/ maer Christus Jesus self onsen middelaer.

Leo, *Serm: 6, de Ieiunio sept. mensis*: Als ghy, sept hy/ aen de H. Tafel gaet en twijffelt gheensins aen de waerheyt van t'lichaem ende bloedt Christi: want t'ghene door t'ghelooft wort ghelooft, wort ontfangen met den MONDT,

Gregorius *Hom: 22. in Evang: sprekende van het H. Sacrament* / seght: Het bloet Christi en wort niet alleen ghedroncken met den MONDT des lichaems, maer oock met den Mondt des herten.

Wat dunckt u hier van: sijn dit niet wel ander bewijfen als utwe twee schaaele die noch hooft noch steert hebben? beroept nu doch de Papijsten/sp sulsen u wel leeren soo stocffen en vormen.

Calvinist: Augustinus seght *Tract. 36. in Ioan*: dat de hrome alleen het lichaem Christi deelachtich sijn / maer dat de Godloose het bloedt Sacrament ofte reechen sechtich daer van eten. Laet eens de Papijsten klaer upt de outbaders bewijfen dat de Godloose soo wel als de hrome het waere ende wesentlijk lichaem Christi in de Eucharistie eten.

Catholyck. De plaetse selve die ghy boozstelt upt Augustinus, is teghen u / want hy seght daer dat de Godloose wesentlijk ende waertlijk het lichaem des Heeren eten/ende sijn bloedt drincken/alhoetwel sy dit niet Gheestelijcker-wijse, ofte met behoorzlycke hzuchten doen.

Calvinist. Dat woordcken Gheestelijcker-wijse is van onse falsarissen daer tusschen gheslancke.

Catholyck. Ghy seght seer wel/ ONSE falsarissen / want de Calvinisten van Basel utwe hroeders hebben dit woordt gestelt in haeren Druck van Augustinus 1556. Siet of gy nu utwe hroeders wilt booz falsarissen houden of niet: soo niet/soo is dan de sake klaer: soo lae: soo wijt het dan aen uw' eyghen volck dat de werelbt bezoghen wort. Laet ons nu eens sien hoe veel bewijfen dat ghe ons boozstelt om te toonen dat de Godloose het lichaem Christi niet en ontfanghen

fanghen: wel hoe: ick en bnd'er maer een alleen
upt Augustinus, en dat strydt noch teghen u: ick
hand'er by wat meer ende klaerder by setten.

Den H. Basilius l. 2. de Bapt.: Chrysoctomus hom 24. in
I. ad. Cor: Origenes. Hom: 83. in Matth. Helychius. l. 6. in
Levit: Cap. 26. Hieronymus in cap. 1. malach: Theophi-
lactus, Oecumenius, Ambrosius, Theodoretus &c. betclaa-
rende dese plaetse Pauli: Die onweerdelyck eet, eet voor-
sich het Oordeel, stellen de sonde hier in/dat de Gods-
loose sich verhoorden met rene byle ende be-
sineurde consentie het lichaem Christi t'ontfangh:
Chrysoctomus ghehuyckelt de ghelyckenisse van een
Conucklyck kleedt t'welck pemandt smydt in het
sijck: immers t'is klaer dat Paulus seght datmen
can sondighen met het lichaem des Heeren ontwer-
delijck t'eten/dit en can niet bestaen soo de leeringhe
van de Calvinisten waerachtich is: want volghens
die/de Godloose nemende het broodt van het nacht-
mael en ontfanghen gheen tecken des lichaems/
ofte het lichaem niet Gheestelycker wyse/ soo en
etense dan het lichaem niet ontwerdelijck maer al-
leen eten sy enckel ghemeen broodt/ maer den H.
Apostel seght dat de ghene die het lichaem des Heeren,
ende niet ghemeen broodt/ontwerdelijck eten/ son-
dighen / ergo / volghens den Apostel eten oock de
Godloose het lichaem des Heeren.

Den H. Cyprianus sprekende van een vrouw-per-
soon die t'zinnen tijde ontwerdelijck communiceer-
de / seght / *serm: de cana dom*: Soo haest als dat Godloos
ghemoet de Heylighe spijs aengheraect heeft, ende het
gheheylight broodt inden boosen mondt inghekomen is &c.

Augustinus lib. 5. de Bapt. cap. 8. T'was het lichaem des
Heeren, ende het bloedt des Heeren oock voor de gene aen
de welke den Apostel seyde: die onweerdelyck eedt, eedt
voor sijn selven het Oordeel, Soo danighe klare plaet-
sen heeft Augustinus lib. 1. contra Crescon: cap. 25. ende
Epist. 120. Item Epist. 126.

Dese bewijfen kintucken wel anders als d'uwne /
ist niet waer: wat wilt gy nu noch al hebben: Maer
mijn advijs t'waer best dat gh' hier mede opstelt en
sweeghe

streeght / want ghy en sult gheene eere behalen self
 by uwe broeders / namelijk als ghe soo lieght / be-
 dreeght / sotlijck stoeft / ende loslijck klapt ghelijck
 ghy terstont hter-naer seÿ zijden lanck doet.

Calvinist: Averroës eenen Mahometaenschen Mede-
 tijn-meester hadde eenen schrick van het Christen-
 dom / om dat se gheloofden Godt te zijn dat se selve
 gemaeckt hadden en op-asen. Cicero een hepbensich
 mensch seght oock dat hy niet en gheloofst pemandt
 soo upt sinuigh te zijn dat hy booz sijnen Godt hou-
 de 't welck hy op-eedt.

Catholijck. Wacht u / Catholijcken / wacht u van
 desen slach / de Mahomeranen en Heydenen kommen te-
 ghen u bechren in de plaetse bande Schyftuex ende
 Out-baders / hter-mede light ons heel gheloobe in
 dypghen / och arm ! is het niet sammer en schande-
 lijck dat Mahometanen en Heydenen met ons in dese
 materie spotten / daer se self niet en gelooben dat'er
 eenen Christus is ?

De plaetse die ghy boozstelt upt den Index expur-
 gatorius houd' ick of booz leughen ofte bedrog / ten
 zy dat ghy my naerdere aenwijsinghe doet / want
 ick en hebbe se naer veel soekens niet konnen vin-
 den. Maer als ghy begint de redenen te gheven
 waerom dat de Roomsche Kercke de Transsubstantia-
 tie soo opghetoyt heeft / dan toont ghy oprechtelijck
 dat ghe eenen pueren subben en slechte-bol zyt: Laet
 ons toch hoorzen.

Calvinist: Het Roomsche Hof docht / indien dit ghe-
 hoelen eens in de herten van 't volck diepe worze-
 len schoot dat het de Kerckelijcke oydze / ende het
 hooft der selve insouderheyt / een uper-maten groot-
 ten luster ende onghelooflijcken rijckdom mede
 sou konnen aen-brenghen.

Cath. Wie sal sich ghetweerdighen hter op te ant-
 woorden? my dunckt dat ick de neustijse Calvini-
 sten oer soo een kinder-praetse luyds keels hoorze
 lachen: Want wat rijckdommen kan de leere van
 de Transsubstantiatie meer me-brenghen / als de
 leere van Luther die eben als wy hout dat het sic-
 haem

jaren) in uwe dracht, in uwe wijze van leven, in alle uwe actien, ende ten laetsten in uw e tale versaeckt :

Met dit mijn boozgaende schzift is dat afgrijse-
lijck groot hooft van uwo' Monster gantschelijck te
nere ghedaen / ick komme nu tot den steert.

T W E E D E D E E L.

*Den steert van het Calvinistische Monster worde
afghekapt.*

Calvinist. Soo men de menschen tot de H. Schzif-
t niet leyd / het is seker dat dit middel / gheenen
omwegh / maer een koort/klaer / licht / ende onsepl-
bare padt is / ende een eenigh boeck dat een pedet
kan lesen / of sich laten boozlesen.

Catholyck. Maer ick soude gheerne weten / of ghy
alle menschen booz Leeraers ende uytlegghers van de
HH. Schriften hout? Seght ghy dat ja? soo strydt
ghy teghen den H. Apostel 1. Cor. 12. v. 10, ende v. 29.
daer hy seght : Ten zijn niet alle Leeraers noch Pro-
pheten, verstaende door Propheten, ghelijck den Dor-
drechtchen Bijbel bemerckt Num. 27. uytlegghers vande
Schrifture: Seght ghy dan met den Apostel dat niet
alle menschen in 't besonder Leeraers en zijn / noch
de gave van uytlegginghe hebben / hoe sullen s'het wa-
ken die dese gave niet en hebben? by wie sullen sy
gaen om de verklaringhe van de Schzifture te heb-
ben? naer mijn advijs / ende alle redelijck mensch
sal het selve moeten vonnissen / dat het veel gheru-
ster is te gaen tot de Out-vaders berichte ende heyl-
lige mannen / die naerder aen de tyden der Apo-
stelen ofte eerste Chzistenen hebben gheleest / als
by eenen Calvinistischen Predikant ofte twee / die al-
les willen draepen naer hun eyghen verstant.

Calvinist: Ons gheloof heeft twee opsichten / het
is een dochter van Godts woort / ende eene suster
te ghelijck van de ende Kercke.

Cathol. Gheen van beyden: Want ghy sout te
vozen